

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

3^E JAARGANG

WOENSDAG 25 DECEMBER 1918

No. 156

Stoomvaart-Maatschappij NEDERLAND

AMSTERDAM.

Stoomvaart-Maatschappij ROTTERDAMSCH LLOYD

ROTTERDAM.

MAIL-, PASSAGIERS- EN
VRACHTBOOTENDIENST
HOLLAND—JAVA vice versa
via
SUEZ KANAAL.

VRACHTBOOTENDIENST

van Java naar San Francisco vice versa, in
vereeniging met de Java-China-Japan Lijn.

JAVA—NEW YORK LIJN.

Geregelde vrachtbootendienst van New York
naar Nederlandsch-Indië vice versa, in
samenwerking met andere Maatschappijen.

JAVA—BENGALEN LIJN.

Geregelde dienst van Nederlandsch-Indië
naar Rangoon en Calcutta vice versa.

De N. V. Hypothecaire Credietbank

Anna Paulownastraat 113
's-GRAVENHAGE

verstrekt credieten onder hypothecair ver-
band. Geeft uit 5 % voor hoofdsom en
rente verzekerde schuldbrieven in coupures
van f 1000,—, f 500,— en f 100,—.

De Directie.

Mr. J. J. BERGSMA.
C. PLOKHOOF.

F. & W. VAN DAM

Makelaars in Assurantiën

Wijnhaven 63 - Rotterdam

belasten zich met het
plaatsen van

Assurantiën,

onverschillig van wel-
ken aard, geene uit-
gezonderd.

N. V. Furness' Scheepvaart- en Agentuur Maatschappij

ROTTERDAM—AMSTERDAM

Telegram-Adres: „FURNES8”
Telefoon Nos. ROTTERDAM 7744/47
" " AMSTERDAM N 6866, N 1287

Reeders, Cargadoors, Expeditieus, Kolen-
handelaren, Stuwadoors, Assuradeurs etc.

Speciale afdeling voor het bevrachten
van scheepsadingen per stoomende en
zeilende ruimte.

AAN- EN VERKOOP VAN SCHEPEN.

GEREGELDE LIJNEN VAN EN NAAR:

BALTIMORE (Holl. Amer. Lijn) elke 10/14 dagen
*CARDIFF (en Birmingham District) wekelijks
*MIDDLESBROUGH elken Zaterdag
*STOCKTON ON TEES elken Zaterdag
*SUNDERLAND elken Zaterdag
*ALEXANDRIE elke 2/3 weken
CANADA (via Londen) elke 10 dagen
AUSTRALIE (via Londen) elke 14 dagen
*ZUID-AMERIKA (via Antwerpen) elke 2/3 weken
*MAROKKO (via Antwerpen) elke 14 dagen
CUBA (via Liverpool) elke 10 dagen

Doervrachten naar en van alle deelen der wereld.
Levering van Engelsche Stoomkolen en Gaskolen.

* Diensten tijdens den oorlog gestaakt.

Nationale Levensverzekering-Bank

OPGERICHT 1863

TE

ROTTERDAM

ROTTERDAMSCH BANKVEREENIGING

Rotterdam 's-Gravenhage

Boompjes	Mauritskade
Coolsingel	Bezuidenhout
Delfshaven	Kneuterdijk
Feijenoord	Naaldwijk
Schiedam	Rijswijk
Vlaardingen	Scheveningen

Amsterdam

Rokin

Zaandam

KAPITAAL EN RESERVEN

f 66.000.000,—

NATIONALE BANKVEREENIGING

Hoofddirectie en Centrale
Administratie te Utrecht

Alkmaar, Almelo, Alphen a. d. R., Amers-
foort, Apeldoorn, Arnhem, Assen, Barne-
veld, Bodegraven, Borculo, Boskoop, Den
Burg (Texel), Coevorden, Culemborg, Delft,
Deventer, Doetinchem, Dokkum, Dordrecht,
Drachten, Ede, Emmen, Franeker, Gelder-
malsen, Goes, Gorinchem, Gouda, Groenlo,
Groningen, Haarlem, Harlingen, Heeren-
veen, Den Helder, Hengelo (O.), Hooge-
veen, Hoogezand, Hulst, Katwijk, Leeuwar-
den, Leiden, Lochem, Meppel, Middelburg,
Nijmegen, Oostburg, Purmerend, Ridder-
kerk, Schagen, Schoonhoven, Sliedrecht,
Sneek, Stadskanaal, Terneuzen, Tholen, Tiel,
Uithoorn, Utrecht, Veendam, Veenendaal,
Vlissingen, Wildervank, Woerden, IJmui-
den, Zeist, Zierikzee, Zutphen, Zwijndrecht.

KAPITAAL EN RESERVEN

f 7.200.000,—

De aandacht wordt gevestigd op de afgifte
van Binnenlandsche Credietbrieven,
waardoor in ruim 80 plaatsen in Nederland
gelden franco kunnen worden opgenomen.

ZUID-NEDERLANDSCHE HANDELSBANK

Kapitaal f 3.000.000,—

EINDHOVEN - TILBURG - 's-HERTOGENBOSCH
BRED A - MAASTRICHT - SITTARD - VENLO

HANDELSCREDIETEN

Incassering van Wissels — In- en
Verkoop van Buitenlandsch Papier

Effecten — Coupons

DEPOSITO'S

MINISTERIE VAN FINANCIËN
5% VRIJWILLIGE LEENING
VAN DEN
STAAT DER NEDERLANDEN
GROOT f 350.000.000,-
in stukken van f 1000.-, f 500.- en f 100.-
KOERS VAN UITGIFTE 99%

De inschrijvingen kunnen geschieden op

3 EN 4 JANUARI 1919

van des voormiddags 9 tot des namiddags 1 uur, en op

6 JANUARI 1919

van des voormiddags 9 tot des namiddags 4 uur bij:

Agentschap van het Ministerie van Financiën te Amsterdam;
alle Betaalmeesterskantoren (behalve dat te Amsterdam);
de kantoren van de ontvangers der directe belastingen in
gemeenten, waar geen Betaalmeesterskantoor gevestigd is.

Stortingstermijnen: 7 Februari, 7 Maart, 7 April en 7 Mei 1919.

Voor verdere bijzonderheden raadplege men het Prospectus, dat op de bovengenoemde kantoren
en op alle Postkantoren (Hulp- en Bijkantoren inbegrepen) te verkrijgen is.

De Minister van Financiën,
DE VRIES.

N.V., „Sannes' IJzer- en Kolenhandel”

Nieuwe Haven Nz. 167 - Rotterdam

Telegram-adres: SANIJKO. Telefoon: 13612-13613.

Levert uit voorraad en op aanvoer:

STAF-, BAND- EN PLAATIJZER - GIETIJZER - IJZERDRAAD
DRAADNAGELS - WAGENASSEN
TEER - SULFITABLAUGE - GRAFIET - KLEEFSTOFFEN

MINISTERIE VAN FINANCIËN

In de uitnoodiging tot deelneming in de Leening 1914 werd gezegd:

„Daar het geld er wezen MOET, heeft de Wet bepaald, dat, als de „vrijwillige leening niet voldoende zou opbrengen ... daarnaast een „gedwongen leening zal worden uitgeschreven. Maar daartoe moet het „niet komen en mag het niet komen. 's Lands belang eischt, dat de „vrijwillige leening slagen zal, en het eigen belang der bezittenden wijst „in dezelfde richting.”

Geheel hetzelfde geldt ook voor de thans uit te geven

5% VRIJWILLIGE LEENING

VAN DEN

STAAT DER NEDERLANDEN

GROOT *f* 350.000.000,-

in stukken van *f* 1000.-, *f* 500.- en *f* 100.-

INSCHRIJVING op 3 en 4 JANUARI 1919 van 9 tot 1 uur,

en op 6 JANUARI 1919 van 9 tot 4 uur

tot den koers van 99%

 Men raadplege verder het Prospectus.

DE FRIESCHE BANK

(Gebrs. Mispelblom Beijer 1858

— De Friesche Handelsbank 1873).

Gestort Kapitaal *f* 2.200.000,-

Reserve *f* 220.000,-

LEEWARDEN,

BOLSWARD, DOKKUM, DRACHTEN (R. K. ZIJLSTRA), FRANEKER (W. HEIJT), GORREDIJK, HARLINGEN,
HEERENVEEN, JOURE, LEMMER, SNEEK, STEENWIJK EN WOLVEGA.

Billijk incasso-tarief voor geheel Friesland en Noordelijk Overijsel

Rotterdamse Scheepshypotheekbank

Commissarissen: Mr. J. B. VAN BERCKEL, Directeur der 's-Gravenhaagsche Crediet-Vereeniging en Deposito-Kas; D. G. VAN BEUNINGEN, Directeur der Steenkolen-Handelsvereeniging; *Mr. J. COERT, Advocaat; Z. W. C. DEKKERS, Lid der firma Erhardt & Dekkers; Mr. TH. A. FRUIN, Advocaat; *J. VAN DER GIESSEN, Directeur der N.V. C. van der Giessen & Zonen's Scheepswerven; *A. GLEICHMAN, Lid der firma M. van Marle; J. B. A. JONCKHEER, Directeur der Stoomvaart-Maatschappij „Nederland”; Mr. K. P. VAN DER MANDELE, Directeur der Rotterdamse Bankvereeniging; *J. MEES Mzn., Lid der firma Bonn & Mees; PHS. VAN OMMEREN Jr., Lid der firma Phs. van Ommeren; J. RYPPERDA WIERDSMA, Directeur der Holland-Amerika-Lijn, te Rotterdam.
*Raad van Toezicht.

Directeur: Mr. W. C. MEES.

Uitgifte van 5½ pCt. PANDBRIEVEN

NEDERLANDSCHE HANDEL-MAATSCHAPPIJ

GESTORT KAPITAAL f 70.000.000,— STATUTAIRE RESERVE f 12.760.286,—

Hoofdkantoor: AMSTERDAM - Agentschappen te ROTTERDAM en 's-GRAVENHAGE.

Vestigingen in NEDERLANDSCH-INDIE:

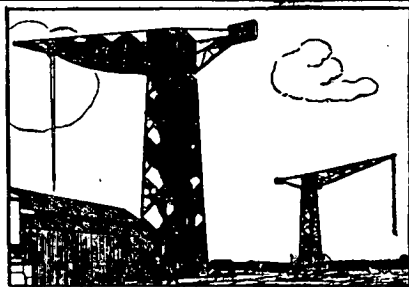
BATAVIA, SOERABAIA, SAMARANG, MEDAN en andere voorname plaatsen.

Vestigingen in de STRAITS-SETTLEMENTS, BRITSCHE-INDIE en CHINA:

SINGAPORE, PENANG, RANGOON, HONGKONG en SHANGHAI.

In- en Verkoop van Wissels en Telegrafische Transferten,
Incasseeringen en Financieringen, Schriftelijke of Telegrafische Credieten,
Reiscredietbrieven, Deposito's, Rekeningen-Courant,
Administratie van Effecten en alle andere Bankzaken.

Nederlandsche Staalindustrie
Rotterdam
Yzerbouw - Lijsten - Kranen

Bank-Associatie

Wertheim & Gompertz 1834 en Credietvereeniging 1853.

ALLE BANKZAKEN.

Kapitaal en Reserves f 11.500.000,—.

Twintig Kantoren.

HAARLEMSCHE BANKVEREENIGING

HAARLEM, AALSMEER, BEVERWIJK, BLOEMENDAAL, EDAM, HILLEGOM,
HOOFDDORP, LEIDEN, LISSE, PURMEREND, IJMUIDEN, ZANDVOORT.

Gestort Kapitaal f 4.050.000,—

Reserve f 850.000,—

R. MEES & ZONEN

ANNO 1720

BANKIERS

ROTTERDAM — DELFT — SCHIEDAM — VLAARDINGEN

Behandeling van alle Bankzaken

ASSURANTIE-MAKELAARS

ROTTERDAM — AMSTERDAM

Bezorging van alle Assurantiën

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
UITGAVE VAN HET INSTITUUT VOOR ECONOMISCHE GESCHRIFTEN

3^E JAARGANG

WOENSDAG 25 DECEMBER 1918

No. 156

INHOUD

Blz.

DE HERZIENING VAN ONS NATIONAAL SCHEEPVAARTRECHT II door Mr. E. E. van Raalte	1129
Staatsbeheer over de Spoorwegen in de Vereenigde Staten	1131
Het Geldwezen van Chili	1132
Ontginning en Werkverschaffing	1134
Index-cijfers	1135
De Buitenlandsche Wisselpolitiek der Nat. Bank van België	1136
AANTEKENINGEN:	
Stand der wereld-handelsvloot op 31 October 1918 ..	1137
Het Surinaamsche arbeidersvraagstuk	1137
Vereenigde Java-suiker-producenten	1138
De economische vooruitzichten van Indië	1138
De levensvatbaarheid van den Franschen export	1139
REGEERINGSMAATREGELEN OP HANDELSGEBIED	1140
MAANDCIJFERS:	
Ontvangsten van Spoor- en Tramwegmaatschappijen..	1140
STATISTIEKEN EN OVERZICHTEN 1141—1148	
Geldkoersen.	Effectenbeurzen.
Wisselkoersen.	Goederenhandel.
Bankstaten.	Verkeerswezen.

INSTITUUT**VOOR ECONOMISCHE GESCHRIFTEN**

Algemeen Secretaris: Mr. G. W. J. Bruins.

WEEKBLAD ECONOMISCH-STATISTISCHE BERICHTEN

Secretaris-Redacteur: G. E. Huffnagel.

Secretariaat: Pieter de Hooghweg 122, Rotterdam.
Aangeteekende stukken: Bijkantoor Ruijze Plaatweg 37.
Telef. Nr. 3000. Telegr.adres: Economisch Instituut.
Postcheque en girorekening Rotterdam No. 8408.

Abonnementsprijs voor het weekblad franco p. p.
in Nederland f 15,—. Buitenland en Koloniën f 17,—
per jaar. Losse nummers 30 cents.

Leden en donateurs van het Instituut ontvangen het
weekblad gratis.

Advertentiën f 0,35 per regel. Plaatsing bij abonne-
ment volgens tarief. Administratie van abonnementen
en advertenties: Nijgh & van Ditmar's Uitgevers-
Maatschappij, Rotterdam, 's-Gravenhage.

23 DECEMBER 1918.

Ook deze week waren de omzetten op de geldmarkt weder gering en bleef de stemming zeer kalm. De prolongatienoteering liep aanvankelijk nog iets verder terug zoodat Dinsdag de openingsnoteering 2½ pCt. was. Den volgenden dag was het aanbod reeds iets minder groot en verder werd regelmatig 3½ pCt. genoteerd.

Particulier disconto was eerder iets gemakkelijker dan de vorige week. Vooral kort papier was gezocht en vond tot 3¼ pCt. plaatsing. Lange wissels werden tot 3½ à 3¾ pCt. verhandeld.

* * *

Bij de inschrijving op het schatkistpapier werd in totaal ingeschreven voor f 82.841.000,—; toegewezen werden de volle 60 miljoen gulden, waarvan

f 36.100.000,— aan promessen voor f 995,22 gevende een rendement van 4 pCt. en f 23.900.000,— aan biljetten voor f 1.000,95 gevende een netto rendement van 3½ pCt. Daar de storting op de promessen nog in het oude jaar, de biljetten daarentegen eerst in het nieuwe jaar moeten plaats vinden, is het verschil in den rentevoet goed verklaarbaar.

* * *

De inschrijving op de nieuwe 5 pCt. Staatsleening groot f 350 miljoen is door den Minister van Financiën opgesteld tegen een koers van 99 pCt. op 3, 4 en 6 Januari a.s.

* * *

De wisselmarkt verkeerde in een zelfde stemming als de geldmarkt. Ook hier waren de omzetten gering en was duidelijk de nadering van de jaarswisseling te bemerken. De koersen bleven alle ongeveer op dezelfde hoogte. Blijkbaar verkeerde de markt in afwachting en hoopt men op verlevendiging van zaken in het nieuwe jaar.

DE HERZIENING VAN ONS NATIONAAL SCHEEPVAARTRECHT. II*)

De grondslagen, waarop de omvorming van ons nationaal zeerecht kan worden opgebouwd, zijn gelegd; een ontwerp ligt zoo goed als gereed. Zooals bekend is, is dit ontwerp — al heb ik op vorm en inhoud eenigen invloed kunnen oefenen — in hoofdzaak het werk van Prof. Mr. W. L. P. A. Molengraaff, van wiens bekwame hand ook de Memorie van Toelichting (behalve het tweede gedeelte van § 1 der „algemeene beschouwingen”) afkomstig is. Bekend is mede, dat te voren het avant-projet in handen gesteld is van een kring van mannen, die praktisch en theoretisch op het gebied van handel en scheepvaart onder de meest deskundigen behooren, met wier wenken en beschouwingen bij de definitieve vaststelling van het ontwerp dankbaar rekening is gehouden. In December 1907 werd dit laatste ter overweging aangeboden aan den Raad van State, bij welk college het, blijkens zijn uitvoerig daarover uitgebracht rapport aan de Kroon, een over het algemeen gunstig onthaal heeft gevonden.

Onder Minister Ort is het ontwerp vanwege het Departement van Justitie openbaar gemaakt ¹⁾ en

*) Zie pag. 1109 in het vorig nummer.

¹⁾ „Herziening van het Tweede Boek van het Wetboek van Koophandel en wijziging van daarmede samenhangende artikelen in andere Wetboeken en in de Faillissementswet. Ontwerp van wet, waarvan door den toenmaligen Minister van Justitie, Mr. E. E. van Raalte, bij schrijven van 12 December 1907, de overweging bij den Raad van State is aanhangig gemaakt, met de daarbij behorende Memorie van Toelichting.” 's-Gravenhage, Boekhandel voorheen Gebr. Belinfante, 1914.

daarmede aan belanghebbenden en belangstellenden de gelegenheid geopend hun oordeel te doen kennen.

Ook in het buitenland heeft het de aandacht getrokken. Ik wijs in het bijzonder op de belangrijke studie, door den hoogleeraar Dr. Max Pappenheim te Kiel over het ontwerp in het licht gegeven ¹⁾. Al ontbreekt het hier en daar niet aan critiek, waarbij de schrijver soms van zijn op zijn standpunt verklaarbare voorkeur voor de bepalingen van het Deutsche Zeerecht blijk geeft, toch getuigt zijn opstel doorlopend van groote waardeering van het ontwerp, een waardeering, die hij aan het slot aldus samenvat: „Unsere Wanderung durch den Entwurf ist beëndigt. Die Einzelbetrachtung durfte den Beweis für das Eingangs geäußerte Urteil erbracht haben. Es ist zu wünschen, dass dem verdienstvollen Werke durch die Fertigstellung eines auf seiner Grundlage ruhenden Gesetzes ein unmittelbarer Erfolg bald, beschieden sein möge.” ²⁾

Zonder mij door den schijn van vooringenomenheid te laten weerhouden, meen ik mij en bij dit waardeerd oordeel en bij dien wensch te mogen aansluiten.

Welhaast tien jaren zijn verlopen sedert het ontwerp van den Raad van State bij het Departement is teruggekeerd. Is zulk een tijdsverloop in den regel lang genoeg om een wetsvoordracht bloot te stellen aan het gevaar van op haar beurt de sporen van veroudering te vertoonen, in dit geval behoeft daarvoor geen beduchtheid te bestaan. Binnen dat tijdsverloop immers vallen de oorlogsjaren met hun stilstand in den normalen vooruitgang van het scheepvaartbedrijf, waarop hiervoren reeds de nadruk werd gelegd. Dat neemt niet weg, dat reeds de inmiddels gesloten verdragen ter zake van *aanvaring* en van *hulp- en berging* wijziging van het ontwerp noodig zullen maken. Wetboek en tractaten behooren met elkander in overeenstemming te zijn. Onafhankelijk van de algeheele herziening van ons scheepvaartrecht is dan ook, gelijk bekend ³⁾, een daarop gericht wetsvoorstel ahangig tot wijziging der over genoemde materie handelende bepalingen van den zesden en den zevenden titel van het Tweede Boek van het Wetboek van Koophandel, opdat niet dezelfde stof door tweeërlei wettelijke regeling beheerscht blijve, al naar gelang het rechtsgeschil zich voordoet tusschen hetzij ingezetenen van dit land onderling, hetzij onderdanen van Staten, die niet door de verdragen verbonden zijn, dan wel tusschen zoodanige anderen als onder de verdragsstaten ressorteeren. En dat wetsvoorstel verschilt, zoo niet in beginsel dan toch in uitwerking, van het aan de verdragen voorafgegane ontwerp-Molengraaff. Zou het, nu de schriftelijke gedachtenwisseling over het wetsvoorstel betreffende de aanvaring en hulp en berging nog niet is afgelopen, niet het eenvoudigst zijn en aan den eisch van een practische methode van behandeling het best voldoen, als dit voorstel tot partieele herziening alsnog in het meeromvattend ontwerp werd ingelascht?

Voorts rijst de vraag of omwerking van dit laatste wenschelijk zoude zijn, ten einde daarbij rekening te houden met het, mede sedert zijn ontstaan, ten aanzien van de beperking der aansprakelijkheid van den reeder aanvankelijk bereikbaar gebleken compromis tusschen

¹⁾ „Eine niederländische Seerechtsrevision, von Geh. Justizrat Dr. Max Pappenheim, Professor der Rechte an der Universität Kiel“ in *Weltwirtschaftliches Archiv*, 5. Band. Januar 1915. Heft I.

²⁾ Het hier bedoelde in den aanhef geuite oordeel luidt in zijn conclusie: „Er (der Entwurf) bedeutet unter allen Umständen eine Epoche machende Leistung, die schon jetzt allgemeine Beachtung fordert und zu der Erwartung berechtigt, dass dem künftigen Seehandelsrecht der Niederlande ein ähnlicher Einfluss auf die Gesetzgebung auch anderer Staaten vergönnt sein werde, wie ihn das Wetboek van Koophandel in seiner gegenwärtiger Gestalt ausübt hat.“

³⁾ Ingediend bij Koninklijke Boodschap van 15 Dec. 1915.

de continentale rechtsbeschouwing (de aansprakelijkheid beperkt tot het *zeefortuin*) en de Engelsche (de aansprakelijkheid met het gansche vermogen, maar beperking van de betalingsverbintenis tot een geldelijk bedrag, per registerton van het schip). In beginsel heeft het ontwerp daaromtrent de zijde gekozen van de Engelsche rechtsbeschouwing en stemt dus het voorgestelde overeen „met het recht, waardoor meer dan de helft van de handelsvloot der geheele wereld wordt beheerscht” ¹⁾. En naar mijne meening — dit voeg ik hier dadelijk bij — zou na den loop, dien de wereldgebeurtenissen hebben genomen, een verlaten van dat standpunt geenszins zijn aan te bevelen.

Voor het overige kan, ondanks zijn levensduur, het ontwerp-Molengraaff, zoo naar opzet als naar inhoud, de basis blijven vormen van de herziening van ons nationaal scheepvaartrecht.

De opzet beoogt, gelijk ook het naaste doel moet zijn, een voor dadelijke invoering vatbare doorlopende vernieuwing van het Tweede Boek in het leven te roepen, voor zoover dit het gebied bestrijkt van het eigenlijke, tot het privaatrecht behoorende, handelsrecht. Met twee voorshands onvermijdelijke uitzonderingen evenwel. Ten eerste blijven de thans geldende titels over zeeassurantie en avarijen onveranderd gehandhaafd wegens hun samenhang met de algemeene regeling van het verzekeringsrecht, welke in het Eerste Boek wordt aangetroffen. En ten tweede laat het ontwerp ook het recht der binnenvaart onaangeroerd uit overweging, dat eerst wanneer gebleken zal zijn, welke leidende beginselen de wetgever huldigt ten opzichte van het zeerecht in engeren zin, over toepassing daarvan op de binnenvaart beslist kan worden ²⁾.

En wat den inhoud aangaat, elke revisie van ons nationaal scheepvaartrecht zal wel bovenal de verschijnselen van het moderne handelsleven hebben te weerspiegelen en de richting, waarin dit zich beweegt, hebben te volgen. Dien eisch bevredigt het ontwerp-Molengraaff ten volle; het draagt den stempel van zijn tijd. Men behoeft slechts op enkele trekken te wijzen, om dit nader te doen uitkomen. Zoo is immers een van de meest teekenende verschijnselen op het gebied van de hedendaagsche scheepvaart de toenemende uitbreiding van de geregelde stoomvaartdiensten, die allengs meer de overwegende factor worden van het wereldverkeer ter zee. Toch vindt men in de geldende codificaties van het zeerecht, ook in die van de jongste dagteekening, van dit belangrijk deel van het goederen- en passagiersvervoer, met zijn speciale gebruiken en behoeften, zoo goed als geen gewag gemaakt. Daarentegen wordt nu in het ontwerp-Molengraaff onder het hoofd „vaste lijnen” een aan het gewicht dezer evolutie evenredige regeling uitgewerkt. Ten deele in verband daarmee staat die andere karakteristieke uiting van de ontwikkeling van het moderne verkeer: het vervoer op *doorcognosement*, waarvan in de buitenlandsche wetgevingen eveneens nauwelijks een spoor te ontdekken is. Ook hiervan geeft het ontwerp-Molengraaff een passende regeling. En desgelijks — gezwegen o.m. nog van de zorg, daarin besteed aan het passagiersvervoer ter zee, dat in omvang en beteekenis zoo ganschelijk verschilt van het beeld, dat over het algemeen de wetgeving zich daarvan pleegt te vormen — komt in het ontwerp-Molengraaff het *time charter*, in zijn huidige gedaante mede een product van den nieuweren tijd, tot zijn recht, waar het telkens zijn regelingen ordent

¹⁾ Memorie van Toelichting, editie Belinfante, blz. 98.

²⁾ Met het oog op zijn gemengd karakter, als tevens deel uitmakend van de sociale wetgeving, zal de regeling van het arbeidscontract met kapitein en schepelingen afzonderlijk dienen tot stand gebracht te worden, op het voetspoor van de Deutsche „Seemansordnung”, terwijl de strandvonderij en het vervoer van landverhuizers buiten het kader vallen en mede nader te regelen blijven.

aan de hand van de onderscheiding tusschen de „tijd-bevrachting” en de „reisbevrachting”.

De tegenwoordige Minister zal allicht, zijn voordeel doende met vernomen critiek of omdat zijn persoonlijke meening hier en daar een andere oplossing van bepaalde punten verkieselijk acht, in het ontwerp wijzigingen aanbrenge, alvorens het formeel bij de Staten-Generaal in te dienen. Moge hij daartoe zonder verwijl overgaan.

Het ligt geheel op den weg van een man, doortastend en van veelzijdige ervaring als Mr. T. H. Heemskerk, de herziening van ons nationaal scheepvaartrecht met kracht aan te vatten en tot een goed einde te leiden. De aard van het onderwerp brengt mede, dat gerekend mag worden op de gezindheid van de Staten-Generaal om hier hoofdzakelijk op het kompas te zeilen van de deskundigen in hun midden en daarbuiten. In het tijdsgewricht, dat wij doorleven, is de kans grooter dan ooit, dat het den Minister gelukken zal deze herziening in veilige haven te voeren.

E. E. VAN RAALTF.

STAATSBEHEER OVER DE SPOORWEGEN IN DE VEREENIGDE STATEN.

In het nummer van 10 April gaven wij een overzicht van de voorwaarden, waaronder de Amerikaanse spoorwegen gedurende het tijdperk der regeeringscontrôle zouden worden geëxploiteerd. Er stonden ons toen ten dienste de proclamatie van President Wilson van 26 December 1917, alsmede de Wet van 21 Maart j.l., waarin de nieuwe verhoudingen nader werden vastgelegd.

De genoemde proclamatie ademde een geest van cou-lance tegenover de spoorweg-maatschappijen; de huurcondities leken billijk en duidelijk en de proclamatie werd, blijkens eene rijzing aan de New Yorksche beurs, door de houders van spoorwegwaarden gunstig ontvangen. De Wet van 21 Maart bevestigde den gunstigen indruk, doch alras deden zich moeilijkheden voor bij de redactie van het contract, dat door den Directeur-Generaal, den heer McAdoo, krachtens de bedoelde Wet met elk der spoorweg-maatschappijen moet worden afgesloten. Men zal zich herinneren, dat in de proclamatie als basis der vergoeding werden genoemd de gemiddelde netto-inkomsten der drie jaren, geëindigd op 30 Juni 1915, 1916 en 1917, terwijl uitdrukkelijk werd gegarandeerd, dat weg, werken en rollend materieel gedurende het tijdperk van het staatsbeheer op het peil van deugdelijkheid zouden worden gehouden, waarop zij zich bij overname bevonden.

In het ontwerp-contract echter, dat den maatschappijen ter teekening werd aangeboden, werden eenige belangrijke bevoegdheden der regeering ingelascht, waardoor de geheele compensatie op losse schroeven kwam te staan en welke krachtige protesten uitlokten van de zijde der spoorweg-maatschappijen. Ook de belanghebbenden bij spoorwegwaarden traden bij monde van het „Committee of National Association of Owners of Railroad Securities” (welke \$ 4.000.000.000 vertegenwoordigt) in onderhandeling met de regeering, waarbij het weliswaar mocht gelukken enkele bepalingen van het ontwerp-contract in gunstigen zin te wijzigen, doch waarbij de hoofdgrievens bleven bestaan, welke zijn:

1°. Dat de regeering zich het recht voorbehoudt van de gegarandeerde inkomsten in te houden te dragen, welke tengevolge van h.i. onvoldoende dotaties voor onderhoud gedurende de vergelijkingsjaren, tijdens het contrôle-tijdperk aan weg en werken moeten worden ten koste gelegd. Ter beoordeeling of in de vergelijkingsjaren voldoende werd uitgegeven of niet, zullen tot leidraad strekken de normale onderhoudskosten, welke door dergelijke lijnen, geëxploiteerd onder overeenkomstige voorwaarden, werden besteed.

Het spreekt van zelf, dat deze onverwachte toevoeging volkomen onzekerheid schiep betreffende de ontvangsten, waarop vooral minder krachtige maatschap-

pijen kunnen rekenen. Dank zij den onderhandelingen werd althans van de regeering de concessie verkregen, dat de achterstallige onderhoudskosten van de gegarandeerde inkomsten eerst kunnen worden ingehouden, nadat de vaste lasten der maatschappijen zijn betaald. Voor den rentedienst op obligatiën heeft deze bepaling dan ook geen gevolgen, wel kan zij leiden tot vermindering of staking van dividenden.

Onder deze omstandigheden valt het niet te verwonderen, dat tot dusverre de maatschappijen niet veel animo tot teekening van het contract hebben getoond; slechts weinige, en wel de krachtigste, hebben geteekend. Op den duur echter zullen wel de meeste directies daartoe overgaan; het alternatief toch is, zich neer te leggen bij het bedrag der compensatie, vastgesteld door de Interstate Commerce Commission, of, in laatste instantie, door het „Court of Claims”. De spoorwegen nu hebben over het algemeen liefst zoo weinig mogelijk te doen met de I. C. C.

2°. Alle uitbreidingen gedurende het staatsbeheer aan weg, werken, rollend materieel en eindstations, ook zulke, welke uitsluitend door den oorlogstoestand worden geboden, komen ten laste der maatschappijen. Wel kunnen deze tegen het gouvernement over daaruit voortvloeiende schaden gaan procederen, doch op haar zal alsdan de last rusten te bewijzen, dat de uitbreidingen voor haar van geen nut zijn. En in elk geval is volgens het contract geen actie toegestaan uit hoofde van het feit, dat de onder abnormale omstandigheden geforceerde uitbreidingen tot exorbitanten kostprijs zijn geschied.

3°. Dit is wel de belangrijkste grief: van de spoorwegen wordt verlangd, dat zij, behoudens de zoeven genoemde uitzondering, à priori afstand doen van alle gerechtelijke aanspraken op de regeering, uit hoofde van schaden, geleden gedurende het staatsbeheer, of van benadeeling in haar bedrijf, welke uit dat beheer zoude kunnen voortvloeien.

Inderdaad eene harde voorwaarde, welke verstrekkende gevolgen kan hebben. Want, al rust op de regeering de verplichting de spoorwegen in denzelfden fysieken staat weder op te leveren, er is daarbij een belangrijke factor over het hoofd gezien: de goodwill. Deze nu kan, krachtens de gewraakte bepaling, straffeloos door het staatsbeheer worden geschaad of zelfs vernietigd. Wanneer, wat onvermijdelijk is, sommige lijnen gedurende het staatsbeheer weinig benut of geheel uitgeschakeld worden en vervoer- en huurcontracten worden verbroken, hebben de eigenaars al bitter weinig aan den goeden staat hunner eigendommen op het moment, dat zij weder aan hun beheer worden teruggegeven.

Het zal daardoor voor vele der zwakkere maatschappijen de vraag zijn of zij, aldus verzwakt, weder op eigen becnen kunnen staan. De genoemde voorwaarde is een tweesnijdend zwaard: ook op de waardebepaling in geval van naasting zal verminderde goodwill een ongunstigen invloed kunnen uitoefenen.

Een en ander heeft er toe geleid, dat de onzekerheid omtrent de toekomst der spoorwegen in de V.S. in de laatste maanden sterk is toegenomen. Algemeen is men van oordeel, dat restitutie der eigendommen aan de aandeelhouders niet zonder ingrijpende verandering in de wetgeving zal kunnen plaats vinden. De heer McAdoo, die demissionair is, heeft reeds aangedrongen op eene verlenging van den tegenwoordigen termijn — gedurende welken het staatsbeheer nog zal gelden — van 21 maanden tot 5 jaren na den vrede, welk voorstel, naar verluidt, de instemming van president Wilson zou hebben. Dit is wel een sterke vingerwijzing, dat men in het democratische kamp overhelst naar de naastings-idee.

Ongelukkigerwijze bieden de ontvangstcijfers onder het staatsbeheer, zie hieronder, geen waardevolle gegevens ter beoordeeling van de werking daarvan, daar zij zich niet tot vergelijking leenen. Ter vermijding van werkstakingen toch werden in Mei de loonen in

ongeevenaarde mate, met terugwerkende kracht tot 1. Januari 1918, verhoogd, waarop de I. C. C. onder Gouvernementspressie hare toestemming gaf tot eene verhooging der vrachten met ca. 25 pCt., welke echter eerst ongeveer medio Juni in werking trad.

Wat de spoorweg-maatschappijen zelf wenschen? Zij bevinden zich in deze kwestie „between the devil and the deep sea”, n.l. tusschen naasting op onzekere basis en overlevering aan de I. C. C., die door haar uiterst karige tarievenpolitiek vóór het staatsbeheer het crediet der spoorwegen zoozeer heeft geschaad, dat zelfs oude, goedgefundeerde maatschappijen slechts door uitgifte van obligatiën tot voortdurend stijgenden rentevoet in haar kapitaalsbehoeften konden voorzien; in sterkere mate nog gold dit voor de jongere en zwakkere maatschappijen, zoodat allengs een wanverhouding is ontstaan tusschen aandeelen-kapitaal en uitstaande obligatiën.

Naar ons voorkomt zal het slechts dan wenschelijk zijn de spoorwegen, na afloop van het staatsbeheer in den ouden toestand terug te brengen, wanneer men hun behoorlijk loonende vrachten waarborgt en de steeds driester gestelde eischen der vakvereenigingen breidelt. Een en ander is gemakkelijker gezegd dan gedaan; doch ook het alternatief, de naasting, brengt vele moeilijkheden met zich.

De bekende advocaat Samuel Untermyer, die van deze materie eene speciale studie heeft gemaakt, ziet in naasting de beste oplossing. Hij meent, dat het Gouvernement in staat zal zijn de houders van obligatiën en aandeelen op royale wijze te behandelen en wel tengevolge van de groote rentebesparing, welke zal voortvloeien uit het feit, dat een Gouvernements-obligatie van een lager type de spoorwegobligatiën zal kunnen vervangen.

Het zou ons niet verwonderen, indien het spoorweg-vraagstuk een der belangrijkste strijdpunten zou worden bij de presidentsverkiezingen van 1920. De verspringing der meerderheid naar republikeinsche zijde in Senaat en „house of representatives” bij de jongste verkiezingen kan voor de houders van spoorwegwaarden als een lichtpunt in de duisternis worden beschouwd.

Thans nog eenig cijfermateriaal:

De netto-ontvangsten voor het eerste semester van 1918 bedroegen voor de gezamenlijke spoorwegen slechts \$ 266.000.000 tegen \$ 541.000.000 in 1917, welke cijfers in het licht der bovengenoemde mededeelingen moeten worden beschouwd. Sedert zijn de cijfers meer in evenwicht gekomen, zoodat de netto's voor Augustus met \$ 142.400.000 gunstig vergelijken met die van de overeenkomstige maand van 1917, welke \$ 118.114.000 bedroegen. De ontvangsten der individueele maatschappijen wijzen, o.a. tengevolge der willekeurige exploitatie-methodes, de meest uiteenloopende resultaten aan. Zoo daalden de netto-ontvangsten van de Baltimore & Ohio gedurende de eerste zeven maanden van 1918 van \$ 17.529.000 op \$ 4.238.000; die van de Chicago, Burlington & Quincy van \$ 24.117.000 op \$ 15.302.000; die der Pennsylvania Railroad van \$ 37.000.000 op \$ 13.500.000. Daarentegen toonen de cijfers der Union Pacific een stijging aan van \$ 15.312.000 op \$ 17.565.000.

Het spreekt vanzelf, dat deze cijfers zich niet tot het trekken van conclusies betreffende de rentabiliteit dezer maatschappijen leenen. Gedurende de genoemde zeven maanden van staatsbeheer werden alle op mededinging gerichte organisaties der spoorwegen zonder meer opgeheven. Men bereikte eene besparing van \$ 7.000.000 aan advertentiekosten; door het sluiten van informatiebureaux, ticket offices en het ontslaan van vrachtagenten werd een bedrag van \$ 16.000.000 bespaard. Het is echter zeer de vraag of niet een deel van deze besparing later weder teloor zal gaan, wanneer de spoorwegen zich opnieuw op een concurrerende basis moeten gaan inrichten en met moeite en kosten een en ander weer moeten opbouwen.

De passagiersdienst is aanmerkelijk ingekrompen, hetgeen óók na den oorlog wel weer zal veranderen. Het aantal employés, dat meer dan \$ 5000 salaris trekt, is van 2325 tot 1925 teruggebracht.

Uit het „revolving fund” van \$ 500.000.000 (waarover in ons vorig artikel de bijzonderheden werden medegedeeld), is aan de spoorwegen tot 1 October ca. \$ 295.000.000 voorgesloten, waarvan \$ 85.500.000 door die spoorwegen werd bijgedragen, welke ontvangsten een surplus boven haar benodigdheden aantoonde. Het gouvernement belast aan de spoorwegen 6 pCt. rente.

Ongetwijfeld hebben de drastische maatregelen tot een aanzienlijke uitbreiding van de vervoerscapaciteit van het spoorwegsysteem bijgedragen.

A. A.

Amsterdam, 21 December.

HET GELDWEZEN VAN CHILI.

In de Times van 25 November 1918 verscheen een bericht over de reorganisatie van het Chileensche geldwezen. Om dit bericht, waarop we aan het einde van onze beschouwing nader zullen ingaan, op waarde te schatten en de beteekenis, die de voorgenomen reorganisatie heeft, goed te begrijpen, is een terugblik op de ontwikkeling van het Chileensche geldwezen niet ongewenscht.

Tot het midden van de 19e eeuw was Chili economisch vrijwel geïsoleerd. Deze primitieve toestanden waren een gevolg van de vroegere Spaansche overheersing. Door de ontwikkeling echter, zoowel van het nationale, als van het internationale verkeer, in de vijftiger jaren van de 19e eeuw, werd deze economische isolatie zeer snel opgeheven. Parallel met de verkeersontwikkeling ging die van het credietwezen; in dit tijdperk werden dan ook de eerste Chileensche banken opgericht. Het is begrijpelijk, dat in dergelijke omstandigheden de toestand van het geldwezen van het hoogste belang is.

Sinds de bevrijding van de Spaansche heerschappij, circuleerden naast de oude Spaansche munten nog vele buitenlandsche, zoodat men in dien tijd niet van een bepaald geldsysteem spreken kon. De eerste munt-hervorming vond dan ook plaats in 1851. De dubbele standaard, welke reeds tijdens de heerschappij van Spanje aanwezig was, bleef gehandhaafd.

De waardeverhouding van zilver en goud werd op 1 : 16,3902 bepaald, terwijl de pariteit voor de goud-peso 44,99 pence was. Deze nieuwe toestand zou echter niet lang intact blijven, de waardedaling, die het goud in deze periode onderging, deed het zilver uit de circulatie verdwijnen. Een gebrek aan de kleine zilveren munten was het gevolg, hetgeen men in 1860, door zilveren pasmunt in circulatie te brengen, trachtte te verhelpen. Dit was echter een onvoldoende aanvulling der betalingsmiddelen, daar de ongunstige betalingsbalans een ware circulatienood in Chili te weeg had gebracht.

In dit verband is te begrijpen, dat het chèque-verkeer en de bankbiljettencirculatie in Chili van belang zouden worden. Terwijl het chèque-verkeer nu echter een grooten bloei tegemoet gaat, kan hetzelfde niet van het Chileensche circulatiewezen gezegd worden.

De jonge republiek liet zich door individualistische en vrijhandelsgezinde opvattingen beïnvloeden en proclameerde in 1860 de vrijheid van bankbiljetten-uitgifte. Iedere bank mocht tot een bedrag van 150 pCt. van haar kapitaal aan biljetten uitgeven. Deze maatregel was voor een groot deel te danken aan den Franschen econoom Courcelle-Seneuil, welke in dezen tijd als raadgever op economisch gebied voor de Chileensche regeering en als hoogleraar te Santiago vertoefde.

Tengevolge van de oorlogsdaad van Spanje, werd in 1865 de uitgifte van biljetten van één peso toegestaan. De omloop aan bankbiljetten nam hierdoor aan beteekenis toe. Het meest werd de hoeveelheid pa-

pieren ruilmiddel echter vergroot door de toenemende circulatie van zilver, tengevolge van de waardedaaling van dit metaal. Het werd nu voordeelig zilver aan te laten münsten, het goud verdween uit de circulatie, zoodat de bankbiljetten nu een plaats van meer betekenis in het geldwezen konden innemen; de volgende cijfers toonen dit aan:

1861	1 bank met	284.000 Pesos circulatie
1866	4 banken „	4.724.000 „ „
1877	12 „ „	19.463.000 „ „

De Chileensche regeering bleef den dubbelen standaard handhaven, een daling in de wisselkoersen ontstond nu, hetgeen bijv. de volgende koersen op Londen (pence per papieren peso) aantoonen: 1873, $44\frac{13}{16}$; 1875, $43\frac{13}{16}$; 1878, $39\frac{5}{8}$.

De toenemende bankbiljettenuitgifte en de daarvoor vergemakkelijkte credietverleening der banken hadden den ondernemingslust in Chili zeer gestimuleerd, zoodat het economische leven in Chili een grooten opbloei onderging. Daar de banken haar liquiditeit daarbij geheel uit het oog verloren, kon een crisis niet uitblijven. In 1878 had een run op de banken plaats. De staat wilde grooter onheil voorkomen, verklaarde de bankbiljetten voor oninwisselbaar en verleende ze tevens wettelijke betalingskracht. De papieren standaard deed hiermede zijn intrede in Chili; hij is met een korte onderbreking tot nu toe gehandhaafd gebleven.

Naast het oninwisselbare bankpapier kwam nu ook weldra het oninwisselbare staatspapier. Om de kosten van den veldtocht tegen Bolivia en Peru te bestrijden, werden van 1879—'81 voor 28 miljoen pesos staatspapiergeld geëmitteerd. Na dezen oorlog, die Chili de salpeterprovincies verschafte, werd de financiële kracht van den staat zeer versterkt. De uitvoerrechten op salpeter zouden in de toekomst een der belangrijkste staatsinkomsten worden.

In den eersten tijd werden geen pogingen gedaan om het geldwezen te hervormen. De revolutie in 1891 deed de biljettencirculatie van fiscus en banken nog meer toenemen. Deze ontwikkeling weerspiegelde zich getrouw in de wisselkoersen.

Wisselkoersen op Londen.

crisis en oorlog	in en na de revolutie
1878: $39\frac{5}{8}$	1891: $18\frac{13}{16}$
1879: 33	1892: $18\frac{13}{16}$
1881: $30\frac{13}{16}$	1893: 15
na den oorlog	1894: $12\frac{9}{16}$
1882: $35\frac{5}{8}$	1895: $16\frac{13}{16}$
1890: $24\frac{1}{16}$	1896: $17\frac{1}{16}$

De nieuwe regeering ging den papieren standaard echter energiek te lijf. In 1895 werd dan ook reeds tot den gouden standaard overgegaan. Voor de bankbiljetten kwamen meer gedetailleerde voorschriften omtrent de dekking. Vanaf 1 Juni 1895 was de papieren peso inwisselbaar tegen een gouden peso van de pariteit 18 pence. De fout, die de nieuwe regeering hógging, was, dat ze de pariteit boven het koersniveau der laatste drie jaar verhief, hetgeen zich weldra zou wreken.

In 1897 werd de Chileensche geldmarkt op een zware proef gesteld. De salpeterindustrie had een gevaarlijke afzetcrisis; vele kapitalisten hadden van den gunstigen koers geprofiteerd en hun kapitaal in het buitenland belegd. Deze factoren hadden de betalingsbalans zeer ten nadeele van Chili beïnvloed. Toch zouden deze moeilijkheden nog te overwinnen geweest zijn, wanneer in 1898 de politieke hemel helderder geweest ware. Een oorlog met Argentinië was zeer nabij en verwekte een paniek te Santiago. Weer zou zich de slechte liquiditeitspolitiek der nationale Chileensche banken wreken; slechts een bankmoratorium kon in deze redding brengen. De ineensstorting van den gouden standaard was daarmede echter een feit geworden.

Bij wettelijk besluit werden alle bankbiljetten door den Staat overgenomen en werden bovendien nog

50 miljoen pesos staatspapier uitgegeven. De banken hadden haar recht van biljettenuitgifte verloren.

Om de nieuwe biljetten in circulatie te brengen, werd dit staatspapier tegen 2 pO. rentevergoeding bij de banken onder gebracht, hetgeen een verdere uitbreiding der credieten tengevolge moest hebben. Toch beschouwde de regeering den papieren standaard slechts als een tijdelijk iets; er werd n.l. reeds dadelijk een aanvang gemaakt met de vorming van een conversiefonds, ter inwisseling van het papieren geld. De conversie zou in 1902 beginnen. Het goud van het conversiefonds is verkregen uit de ontvangsten der in- en uitvoerrechten, welke gedeeltelijk in goud betaald moeten worden. Het fonds groeide gestadig en zou de biljettencirculatie weldra in grootte naderen.

Toch werd de conversie steeds uitgesteld n.l. achtereenvolgens tot 1 Januari 1905, 1 Januari 1910 en 1 Januari 1915. Een belangrijke factor, welke de conversie steeds deed uitstellen, is de onstabiele toestand, waarin de financiële huishouding van den Staat verkeert. Deze, zoowel als de geheele economische samenleving van Chili, zijn overwegend afhankelijk van de salpeterproductie. De eenzijdigheid van den economischen toestand van Chili en de slechte credietorganisatie zijn de remmende factoren voor een gezonde ontwikkeling van het Chileensche geldwezen.

Ondertusschen had de circulatie in 1906 het bedrag van 150 miljoen pesos bereikt. Het gevolg hiervan was een uiterst ruime geldmarkt; welke nog versterkt werd door de groote schadeloosstellingen van de verzekeringsmaatschappijen naar aanleiding van de aardbeving van 1906. In 1907 was de wisselkoers nog $12\frac{1}{16}$ d., in 1908 was hij reeds op 9% d. gedaald.

Van 1907—1912 kwam er geen nieuw papiergeld in de circulatie bij, het gebrek aan elasticiteit der omloopmiddelen werd nu met al zijn nadeelen gevoeld. Eenige verlichting bracht daarom de oprichting van de Emissiekas in 1912. Deze geeft tegen 12 pence goud een papier-peso, of wanneer de wisselkoers hooger is, tegen een daarmede corresponderend bedrag aan goud. Alleen degenen, die het goudmetaal gedeponereerd heeft, kan dit terug ontvangen, waardoor de elasticiteit van den geldomloop niet veel gebaat wordt. Het voorbeeld van Argentinië en Brazilië, welke conversiekassen hebben, is niet nagevolgd. Deze kassen stellen n.l. goud tegen papier en papier tegen goud ter beschikking, waardoor zij bijdragen kunnen om de wisselkoersen te stabiliseeren. Het eenige belangrijke nut, dat de Chileensche Emissiekas had, was, dat de banken met buitenlandsche relaties zich tegen koersverlies konden verzekeren, door goud te deponeren tegen in ontvangstneming van papier, dat niet betrokken was bij den ongunstigen stand van den wisselkoers.

We vinden tegenwoordig in Chili een overwegenden omloop van papiergeld, dat oninwisselbaar is en waarnaast pasmunt aangetroffen wordt. De gouden peso van de pariteit 18 d. wordt bijna uitsluitend voor de betaling van in- en uitvoerrechten gebruikt.

In het betalingsverkeer neemt daarnaast de chèque een belangrijke plaats in, hetgeen vooral aan de geringe elasticiteit der betalingsmiddelen toe te schrijven is.

De geheele ontwikkelingsgang van het Chileensche geldwezen brengt ons tot de conclusie, dat het den Chileenschen staat niet gelukt is, de geldcirculatie aan de geldbehoefte aan te passen en den wisselkoers te stabiliseeren.

De vraag of er behoefte bestaat aan een reorganisatie van het geldwezen en wel met name van het papieren circulatiemiddel, is na al het voorgaande geheel overbodig. We zagen echter, dat de Staat tot nu toe weinig ernst met dije reorganisatie maakte; de toegezegde conversie kwam nog steeds niet tot stand. Een zeer sterke daling der wisselkoersen in de eerste oorlogsjaren legde aan de conversie nog meer moeilijkheden in den weg.

Volgens het genoemde bericht uit de Times van 25 November 1918, zijn er bij den Chileenschen Minis-

ter van Financiën plannen aanhangig omtrent de oprichting van een moderne circulatiebank, de „Banco Privilegiado de Chile”, met een kapitaal van 100 miljoen pesos goud. De bank zal voor de amortisatie van het papiergeld goud van den staat ontvangen; zij zal tevens in staat gesteld worden, de bestaande biljetten door haar eigen biljetten te vervangen. Er is ook voorgesteld deze bank toestemming te geven om wissels te disconteeren.

Het is moeilijk om zich van hieruit een oordeel te vormen, of het plan doorvoerbaar zal zijn, want de wisselkoersen zijn in den laatsten tijd niet stabiel geworden dan voor den oorlog. Terwijl de koers op Londen eenige maanden geleden zelfs boven 17 d. noteerde, stond hij in November weer op 12^{3/32} d., evenwel nog steeds boven het niveau van vóór den oorlog. Alle zekerheid omtrent de huidige pariteit is ons zodoende ontnomen.

In het bovenvermelde plan liggen de middelen tot verbetering der credietorganisatie en voor de vorming van een elastische circulatie opgesloten; het kan dus niet anders dan gunstig werken, indien de Chileensche regeering haar voornemens in daden zal omzetten.

H. M. II.

ONTGINNING EN WERKVERSCHAFFING ¹⁾

Naarmate de ontginning zich uitbreidde en er daardoor een grootere vraag naar arbeidskrachten ontstond, stegen de arbeidslonen en had van lieverlede een nivelleering van loonstandaarden plaats. Omstreeks 1900 was de loonstandaard op het platteland, in vergelijking met die in de industrie, de steden en de scheepvaart, zeer laag. In dien tijd werden in de afgelegen streken van Overijssel, Drente, Gelderland, Friesland, Brabant en Limburg weekloonen van 5 gulden, soms nog lager, en dagloonen van 80 cent tot 1 gulden uitgekeerd. In den winter werd op sommige plaatsen slechts 40 à 50 cent per dag betaald.

De arbeiders waren toen uitsluitend op werk bij den boer aangewezen. Als het vroom, lag veel van dit werk stil en werd er in veel streken, behalve met keienkloppen, dat een zeer kleumsch karwei is, en houthakken, weinig verdiend. Het is dan ook geenszins oververklaarbaar, dat een uittocht van arbeiders naar meer belovende bevolkings- en arbeidscentra, zoomede naar het buitenland, v.n.l. Duitschland, plaats had. De lonen waren inderdaad geheel onvoldoende om behoorlijk te kunnen rondkomen en men vraagt zich af, hoe het mogelijk was, dat een groot gezin er mede rond kwam en er niet meer van gebrek moesten gaan bedelen. De woningtoestanden in vele deelen van genoemde provinciën herinneren ons er helaas nog maar al te duidelijk aan, hoe een groot aantal onzer landgenooten daar een leven van kommer en ellende heeft voortgesleept. Nog heden ten dage kan een tocht door een deel der gemeenten Emmen en Ruinen (Dr.), Smalingerland (Fr.), Ambt-Hardenberg (O.) en sommige gemeenten in de Brabantsche en Limburgsche Peel ons de overtuiging schenken, dat tal van onze medemenschen een onderkomen hebben, slechter dan menig huisdier. Dergelijke toestanden zijn des te langer bestendig daar, waar ontginning slechts schoofoetend werd ondernomen. Overal waar deze zeer belangrijke tak van onze volkswelyvaart tot ontwikkeling kwam, veranderden zeer spoedig de sociale toestanden. Er ontstond verruiming van werkgelegenheid, meer vraag naar arbeidskrachten en bijgevolg verhooging van loon. Dit laatste, hoe belangrijk ook, is echter het voornaamste niet. De ontginningen gaven veelal accoord-werk, wat vóór dien tijd zelden plaats vond. Uitblinkende arbeiders kregen zodoende belooning overeenkomstig ijver en kennis. En dit leidde niet slechts tot meer inkomen voor den arbeider, doch kwam ook den ondernemer ten goede. Dan is het verder v.n.l. de factor aanvulling van arbeid, waar-

door de ontginning de inkomsten der arbeiders aanzienlijk deed stijgen. Voor dien was er ieder jaar, langer of korter, gebrek aan werk. Losse arbeiders zaten soms weken aaneen thuis. De ontginning kwam en eischte alle beschikbare krachten op.

Het zijn dus drie factoren, die bij ontginning invloed hebben gehad op de toeneming van welstand der arbeiders, t.w.:

- hooger loonstandaard;
- uitbreiding van accoordwerk en
- opheffing of verkorting van tijdperken van werkloosheid.

Hierdoor verdween van lieverlede de voornaamste aanleiding om van het „land naar de stad” te verhuizen. Onder den invloed der ontginnings- en der grondverbeteringswerken, die gelijktijdig op grootere schaal werden uitgevoerd, stegen de lonen vóór het uitbreken van den oorlog tot vrijwel het dubbele van omstreeks 1900. Dagloonen van gemiddeld f 1,50, weekloonen van f 8 à f 9 en accoord- of stukloonen van f 12, werden vrij algemeen betaald. Groot zijn de veranderingen, die daarmee op sociaal gebied gepaard zijn gegaan. Door de grootere koopkracht der arbeidersbevolking kon deze beter aan hare levensbehoeften voldoen, wat aan de opvoeding en verderen opbouw der bevolking zeer ten goede is gekomen. De allerflinksten, die gelukkig genoeg waren om iets te kunnen overleggen van hun loon, hebben zich tot kleinen boer opgewerkt door zelf voetje voor voetje een stuk heide te ontginnen.

Het was voor de Nederlandsche Heidemaatschappij weggelegd, als pionier op dit gebied werkzaam te zijn. Van werkelijke beteekenis is haar arbeid na omstreeks 1895 geworden, toen in Twente de industrieelen en in N.-Brabant Amsterdamsche bankiers, de Levensverzekering-Maatschappij „Utrecht” e.a. op groote schaal met ontginning begonnen. De volgende staat geeft een overzicht van de afname der woeste gronden door ontginning in het tijdperk 1905—1914.

Provinciën	Oppervlakte woeste grond in H.A.		Afname	
	1905	1914	H.A.	%
Groningen	20194	15915	4279	20,9
Friesland	24955	22150	2805	11,25
Drente	128586	116662	11924	9,3
Overijssel	97234	87531	9703	9,9
Gelderland	102344	88717	13627	13,3
Noord-Brabant ..	119288	104106	15182	12,7
Limburg	34545	27633	6912	20
Overige	46431	44519	1912	4,5
Nederland	573572	507233	66339	11,7

Relatief bestaat er een groot verschil in afname tusschen de verschillende provinciën. Groningen en Limburg staan aan de spits, dan volgen Gelderland en Brabant. In totaal werd in genoemd tijdperk ruim 66.000 H.A. ontgonnen, waarvan minstens 45.000 H.A. tot bouw- en grasland, of per jaar rond 4500 H.A. In Drente, doch ook in Friesland, nam de ontginning vooral na 1905 een hooger vlucht. En hierbij is het van belang te constateeren, dat de ontginners daarbij krachtadig werden gesteund en aangemoedigd door den aanleg van wegen, zoomede van locaal-, spoor- en tramlijnen. In Drente werd van:

1892-1900 ±	3600 H.A.,	gem. p. j.	450 H.A.,	ontgonnen
1900-1908 ±	5200	„	„	650
1908-1916 ±	11100	„	„	1380

Na 1908 is de ontgonnen oppervlakte per jaar dus ruim verdubbeld. Ware de oorlog niet uitgebroken, dan zoude een nog aanzienlijker uitbreiding hebben plaats gehad. Door gebrek aan meststoffen en arbeidskrachten had van 1914 tot heden een belangrijke inkrimping der jaarlijks ontgonnen oppervlakte plaats.

Een meer concreet voorbeeld van de beteekenis van ontginning voor werkverschaffing levert de volgende staat van arbeidslonen, door de Nederlandsche Heidemaatschappij uitgegeven:

¹⁾ Zie ook pag. 962, 979, 1033 en 1053.

in 1890 f 125, in 1905 f 249.640,
 „ 1895 „ 7.340, „ 1910 „ 570.635,
 „ 1900 „ 74.800, „ 1914 „ 1.100.000,
 terwijl sedert de oprichting tot het einde van 1914 in totaal ruim 6 miljoen gulden aan arbeidsloon was uitbetaald.

In Drente beliep het bedrag in 1905 ternauwernood f 5000, om in 1914 tot ruim f 110.000 te stijgen. Daarenboven wordt door een groot aantal ontginners in de meeste provinciën op eigen initiatief gewerkt, zoodat het totaal bedrag aan loon veel grooter is. Het overzicht geeft echter een bewijs voor de geleidelijke toename der beteekenis van ontginning als tak van volkswelvaart. Geheele streken zijn er door uit haar isolement opgeheven. Een menigte boerdrijven e.a. woningen, omgeven door productief bouw- en grasland, neemt thans de plaats der eens niets opbrengende vlakten in.

De bevolking is er zoowel stoffelijk als zedelijk wel bij gevaren. Als een zeer tastbaar voorbeeld daarvan moge de gemeente Smalingerland, de omgeving van Surhuisterveen, Rottevalle en Dragtster Compagnie worden genoemd. Deze streek was eertijds berucht door den deplorablen toestand harer bewoners en om daarin verbetering te brengen, was het de pionier Ds. J. H. Visscher, die trachtte gelden in te zamelen voor werkverschaffing door heideontginning. Zijne annonce in de couranten onder het hoofd „Arme Friesche heide” trekt reeds jaren de aandacht. Door de krachtige medewerking der Vereeniging voor Landkolonisatie en Inwendige Zending mocht het hem gelukken, honderden hectaren heidegrond te doen ontginnen en de streek en haar bewoners een gelukkiger toekomst te bereiden. Drankmisbruik en vechtpartijen, vroeger aan de orde van den dag, zijn aanmerkelijk afgenomen.

Gedurende den wereldoorlog werd ontginning dienstbaar gemaakt aan de beteugeling van werkloosheid, die in sommige takken van industrie en scheepvaart heerschte. Vooral in Twente, den Achterhoek en de omgeving van Tilburg, Eindhoven en Helmond werden werkloze textielarbeiders door heideontginning aan het werk gehouden.¹⁾

In andere streken, ver buiten genoemde bevolkingscentra gelegen, ontstond door de mobilisatie eerder gebrek aan arbeiders. Het gewone landbouwbedrijf had de beschikbare krachten meer dan noodig en moest zich zelfs van de hulp der geïnterneerde militairen voorzien.

Na demobilisatie komen echter eenige honderdduizenden menschen vrij, die de arbeidsmarkt overstroomden en aan werk moeten worden geholpen. Zoo noodig kan ook aan die vraag voor een grooter of kleiner deel door ontginning worden tegemoet gekomen. Zij vormt voor daartoe geschikte krachten een practisch middel tot verruiming van werkgelegenheid en is tegelijk economisch. Als de aanvoer van kunstmeststoffen en andere grondstoffen weder beter wordt, zal de tot bouw- en grasland ontgonnen grond kunnen bijdragen tot leniging van de naar waarschijnlijk is nog geruimen tijd heerschende voedselschaarschte. Aanleg tot bosch, zoo noodzakelijk geworden door de vele vellingen voor brand- en mijnhout in de laatste jaren, kan meestal zonder gebruikmaking van meststoffen plaats hebben en is dus in dezen tijd bij uitstek geschikt als middel van werkverschaffing.

Om echter deze werkgelegenheid van meet af aan te doen beantwoorden aan haar doel, moet zij grondig worden ontsloten. Dit gaat niet zonder krachtigen steun van overheidswege. Die steun zal voornamelijk moeten worden gegeven voor den aanleg van wegen, kanalen en verbetering van riviertjes en stroompjes. Deze werken vormen het fundament voor welslagen en bevorderen een minder omslachtigen, goedkooperen aan- en afvoer, terwijl zij tevens beveiligen tegen mis-

¹⁾ Zie het art. Werkloosheid en voedselproductie in No. 125.

oogsten door wateroverlast. De Staat kan op die wijze medehelpen werkloosheid te beperken en tegelijkertijd de productie aanzienlijk bevorderen. Bij de intrede van den vrede zijn beide zaken van zoo groot belang voor Nederland, dat het overbodig is, haar urgentie nader aan te toonen.

K. D.

Arnhem.

INDEX-CIJFERS.

Het totaalcijfer is in de maand November twee punten opgelopen. Dit brengt in het relatieve cijfer geen wijziging. Uit dezen betrekkelijken stilstand moet echter niet opgemaakt worden, dat de verschillende markten gedurende de verstreken maand onveranderde noteeringen te aanschouwen gaven. Integendeel, er waren in verschillende toonaangevende markten flinke prijsbewegingen, en het onbeteekenende verschil met de vorige berichtsperiode is meer het resultaat van sterk in tegengestelde richting werkende tendenzen. Hier volgt de gebruikelijke tabel:

Data	Granen en vleesch	Ander voedsel- en genotm.	Weefstoffen	Delfstoffen	Dieren: ollen, hout, rubber, enz.	Totaal	Algemeen indexcijfer
Basis (gemidd. 1901—5)	500	300	500	400	500	2200	100,0
1 Januari 1914	563	355	642	491	572	2623	119,2
1 April „	560	350½	626½	493	567	2597	118,0
1 Juli „	565½	345	616	471½	551	2549	115,9
1 October „	646	405	611½	472½	645	2780	126,4
1 Januari 1915	714	414½	509	476	686½	2800	127,3
1 April „	840	427	597	644	797	3305	150,2
1 Juli „	818	428	601	624	779	3250	147,7
1 October „	809½	470½	667	619½	769½	3336	151,6
1 Januari 1916	897	446	731	711½	848½	3634	165,1
1 April „	949½	503	796½	851	913	4013	182,4
1 Juli „	989	520	794	895	1015	4213	191,5
1 October „	1018	536½	937	858½	1073	4423	201,0
1 Januari 1917	1294	553	1124½	824½	1112	4908	223,0
Einde Jan. „	1310	561	1137	825½	1119½	4953	225,1
„ Febr. „	1312½	581½	1189	829½	1159½	5072	230,5
„ Mrt. „	1346	610½	1226	834½	1283	5300	240,9
„ April „	1362	642	1240	842	1293	5379	244,5
„ Mei „	1376½	648	1261½	839½	1286½	5412	246,0
„ Juni „	1432½	652½	1441	841½	1278½	5646	256,6
„ Juli „	1333½	607	1512	840	1296½	5589	254,4
„ Aug. „	1342	670	1504½	830	1311½	5658	257,1
„ Sept. „	1221½	726	1509½	822½	1354½	5634	256,1
„ Oct. „	1226½	724	1575½	824	1351	5701	259,1
„ Nov. „	1236½	679	1660½	848	1344	5768	262,2
„ Dec. „	1286½	686	1684½	839½	1348½	5845	265,7
„ Jan. 1918	1221½	686	1719½	829	1329	5785	262,9
„ Febr. „	1235	693	1733	838	1319	5818	264,4
„ Mrt. „	1238	697	1777	836	1319	5867	266,6
„ April „	1244	744½	1760	850	1342½	5941	270,0
„ Mei „	1247	777½	1773½	849	1369	6016	273,4
„ Juni „	1274	777½	1811½	861½	1380½	6105	277,5
„ Juli „	1274	777½	1808	889½	1379	6128	278,5
„ Aug. „	1287½	775	1920	889½	1395	6267	284,8
„ Sept. „	1246½	779½	1929	889	1394	6238	283,5
„ Oct. „	1271	780	1889	878½	1391½	6210	282,6
„ Nov. „	1289	782½	1848	903	1389½	6212	282,6

The Economist teekent bij de cijfers aan: In de voedingsmiddelen-groepen zijn de veranderingen niet groot. Ingevoerde tarwe, koffie en vooral aardappelen, waren wat vaster. De weefstoffenrubriek was weer de belangrijkste, in 't bijzonder katoen. Zoowel Amerikaansche als Egyptische ruwe katoen was merkbaar gemakkelijker, terwijl de afneming in garen nog wat aanmerkeliijker was; de daling bedroeg daarvoor meer dan 7½ d. per Eng. pond. De val in doekprijzen was minder geprononceerd.

Wat de andere textielgoederen betreft, leverde vlas een tegenwicht voor katoen met een sterken sprong naar boven, daarentegen was de zijdemarkt weer iets gemakkelijker.

Bij de metalen valt alleen iets te zeggen van tin en lood, maar bij beide waren de wijzigingen aanmerkelijk. Tin viel tot £ 285 per ton, lood steeg tot £ 40

per ton. Bij de „diversen” vertoonde Pararubber een daling van 2 d. op het pond.

Kleinhandelsprizen. De verhoudingscijfers van verbruiksartikelen, in den handel gebracht door de Coöperatieve Winkelvereniging van „Eigen Hulp” te Amsterdam, Haarlem, Arnhem, Utrecht, Leeuwarden en 's-Gravenhage (voorheen E. H.), welke — zooals de lezer weet, thans nog slechts voor dezulke, waartrent in de verslagmaand en de daaraan voorafgaande door dezelfde coöperaties prijsopgaven werden verstrekt — door het Centraal Bureau voor de Statistiek gepubliceerd worden, zijn de navolgende.

Artikelen	1913	1914	1915	1916	1917	Sept. 1918	Oct. 1918
Gort	113	116	142	165	—	123	123
Koffie	94	88	91	100	118	176	176
Margarine	127	99	102	110	122	138	138
Stroop	100	100	125	161	179	196	196
Suiker (basterd) ..	89	91	105	115	116	118	122
„ (melis)	85	89	98	102	103	102	107
Zout	80	80	90	90	110	190	190

De prijzen voor het jaar 1893 werden gelijk 100 gesteld.

DE BUITENLANDSCHE WISSELPOLITIEK DER NATIONALE BANK VAN BELGIË.

In nummer 143 der E.-S. B. gaven wij aan de hand van een artikel van den heer Witten in Schmollers Jahrbuch, 42e jaargang, 2de Heft, een historisch overzicht van de buitenlandsche wisselpolitiek der Nationale Bank van België en bespraken tevens de motieven, welke de bank in de ontwikkeling van hare bedrijfspolitiek geleid hebben. Het zoeven verschenen derde en vierde Heft van bovengenoemd jaarboek brengt thans een voortzetting van dit onderwerp, van de hand van denzelfden schrijver.

Eerst bespreekt Witten de middelen en de organisatie der wisselpolitiek. Hij onderscheidt de directe middelen, namelijk de „portefeuille belge sur l'étranger” en de „portefeuille or” en de indirecte middelen, namelijk de portefeuille van den Staat en de „Caisse d'Epargne”. De portefeuille belge sur l'étranger zijn de door België op het buitenland getrokken wissels, de portefeuille or zijn de buitenlandsche goudwissels en het tegoed in het buitenland, welke beide door de Nationale Bank plegen te worden benut ter belegging van een aanzienlijk deel harer bedrijfsmiddelen, te eer, waar de goudwissels en het buitenlandsch tegoed door de bank voor de dekking harer biljetten in den voorraad baargeld mogen worden medegerekend. In de jaren 1908—1912 bezat de bank aan goudwissels en tegoed in het buitenland niet minder dan gemiddeld frs. 166.500.000. De bank stelt aan de door haar te disconteeren buitenlandsche wissels hooge eischen wat betreft aantal en kwaliteit der handteekeningen en looptijd van den wissel. Naast deze voorzichtigheidsmaatregelen maakt de bank nog van een tweevoudig middel gebruik om het risico te verdeelen. In de eerste plaats betreft zij in haar portefeuille verschillende landen. Zoo kwamen van hare goudwissels en haar tegoed in September 1912 op rekening van:

Engeland	Mill. frs. 70
Duitschland	„ „ 55
Oostenrijk	„ „ 25
Frankrijk	„ „ 15
Overige landen	„ „ 10

Een tweede middel om het risico te verdeelen bestaat in het bezigen van een groot aantal correspondenten, zoodat hare wissels steeds van verschillende endossementen voorzien zijn. Witten deelt hieromtrent nog verschillende bank-technische bijzonderheden mede, die hier onbesproken kunnen blijven.

Van meer belang is de economische beteekenis der wisselpolitiek, welke Witten in de tweede plaats bespreekt. Dank zij haar grooten voorraad buitenlandsch papier, kan de bank steeds de wisselkoersen in ruime mate beheerschen. Bij de beoordeeling in hoeverre zulks aan de Nationale Bank is gelukt, treden drie hoofdmomenten op den voorgrond: de grootte van den wisselvoorraad, de concurrentie in den wisselhandel en de munttoestand van het land. Reeds werd er op gewezen, dat de Nationale Bank steeds een zeer groote portefeuille goudwissels heeft, gemiddeld 150 mill. frs., waarbij nog komt de portefeuille belge sur l'étranger, welke gemiddeld 80 mill. frs. bedraagt. Deze bedragen worden bovendien nog versterkt door de buitenlandsche wisselportefeuille van den Staat en dien van de Caisse d'Epargne, welke tezamen gemiddeld 150—170 mill. frs. bedragen, zoodat circa 350—400 mill. frs. aan buitenlandsche wissels ter beschikking staan. Het is dan ook aan de bank in vele gevallen gelukt de wisselkoersen te beheerschen en bij sterk stijgen daarvan te drukken. Een dier gevallen deed zich voor in 1911, toen de Fransche, Hollandsche, Duitsche en Engelsche zichtpapieren herhaalde malen een aanzienlijk agio begonnen te doen. Niettemin is de invloed der bank op de wisselmarkt steeds binnen grenzen beperkt gebleven. Het duidelijkst blijkt dit wel uit het verloop van den wisselkoers op Parijs aan de Brusselsche beurs. Deze heeft sinds 1875 niet meer op pari gestaan. Steeds deed hij agio. Zoo ook stond tusschen 1903—1912 de Nederlandsche wisselkoers boven pariteit. Uit het feit, dat de Nationale Bank dus niet blijvend eene volledige beheersching over den wisselkoers in het leven heeft kunnen roepen, moet men concludeeren, dat de grootte van den wisselvoorraad niet in alle omstandigheden de doorslaggevend factor is; andere momenten werken in België sterker op de wisselkoersen, dan de door de bank getroffen maatregelen.

Verder moet de centrale bank rekening houden met de concurrentie, welke de arbitrage haar aandoet. In België is de wisselarbitrage in het algemeen betrekkelijk weinig ontwikkeld, niettegenstaande het land zich door verschillende omstandigheden groote kwantums buitenlandsch wisselmateriaal ziet toevloeien ¹⁾. Het ontbreken eener wissel-arbitrage van beteekenis is hoofdzakelijk historisch te verklaren, doordat de Banque nationale, afgezien van de Société Générale en de Banque de Belgique, langen tijd het eenige groote bankinstituut op Belgisch grondgebied is geweest, zoodat de wisselhandel zich van zelf in hare handen bevond. De later opgekomen Belgische banken plegen dan ook in den regel niet alleen hare binnenlandsche wissels, maar ook de buitenlandsche bij de centrale bank te disconteeren en te herdisconteeren. Van groote beteekenis is de concurrentie der arbitrage dientengevolge voor de Nationale Bank niet.

De ontwikkeling in België heeft er nu toe geleid, dat buitengewoon groote bedragen aan buitenlandsche wissels zich bij de centrale bank concentreeren, en tevens, dat de particuliere banken, vertrouwend op den wisselvoorraad der Nationale Bank, haar eigen buitenlandsche wisselportefeuille bovendien nog verkleinen. Dit heeft tot gevolg gehad, dat de particuliere banken zich allengs meer en meer op de koersregelende werkzaamheid der centrale bank hebben verlaten en zelf niet hebben meegewerkt aan de regeling der wisselkoersen. De Nationale Bank krijgt aldus een taak op zich, welke zij onder zekere omstandigheden niet ten volle bevredigend kan vervullen, omdat zij, niet in zoo nauw contact staande met de industrie en den handel, als dit met de particuliere banken het geval is, niet tijdig genoeg de toestanden kan overzien en dus niet zoo tijdig als wel wensche-lijk ware, voorzorgsmaatregelen nemen kan.

Ten slotte komt de derde factor, namelijk de munt-

¹⁾ Zie omtrent deze eigenaardigheid No. 143 der E.-S. B.

toestand van het land. De ongezonde toestand, waarin deze volgens Witten verkeert, is de diepste oorzaak, waarom blijvende volledige beheersching over de wisselkoersen tot dusver voor de Bank onmogelijk is geweest. Ofschoon België zeer kapitaalrijk is, bezit het weinig goud. Volgens de Statistiek van den Amerikaanschen muntdirecteur bezat België 1 Jan. 1906 128,1 mill. R.M. goud, waarvan 82,3 mill. R.M. bij de banken en 45,8 mill. R.M. in circulatie, of beter gezegd in handen van het publiek, want het goud was, zooals toen trouwens bijna overal, uit de circulatie verdwenen. De Nationale Bank hield steeds zorgvuldig dien goudvoorraad vast, daar zij de bankbiljetten nooit in goud behoefde uit te betalen, doch met betaling in zilveren vijf francstukken volstaan kon. In 1905 bedroeg de biljettencirculatie gemiddeld bijna 677 mill. frs., in 1912 overschreed zij zelfs 1 milliard frs., waarvan voor ruim 200 mill. frs. biljetten van 20 frs. De niet door goud gedekte circulatie bedroeg gemiddeld in 1910 77,5 pCt., in 1911 74,6 pCt., in 1912 82,3 pCt., waarbij men echter niet uit het oog verlieze, dat krachtens de regeling der wet de bank hare goudwissels en buitenlandsche saldi in dit opzicht met goud mag gelijk stellen.

De oorzaken nu van dit gebrek aan goud zijn vooreerst het feit, dat sinds 1882 goud zoo goed als niet meer is aangemunt. Dan heeft men pas in 1878 de vrije zilveraanmuntning opgeheven, nadat een groote hoeveelheid goud tegen minderwaardig zilver het land was uitgevloeid. Vervolgens is het sterke opslorplingsvermogen der groote naburige landen niet ten goede gekomen aan de kleine Belgische markt, zoodat België maar een gering deel heeft gehad aan het ter markt gekomen nieuw goud. Zelfs hebben de groote naburen, in de eerste plaats Frankrijk, het Belgische goud tot zich getrokken. De omvangrijke koersspeculatie, de z.g. „drainage”, welke men dreef met goud, maar ook met zilveren vijf francstukken en zelfs met tweefrancstukken, heeft dit in ruime mate in de hand gewerkt. Zoo ontstond er in België een schaarschte aan ruilmiddelen, die nadeelig werken moet. Daarenboven bevond zich België wat betreft zijne circulatie van vijf francstukken sinds 1885 in een preciaire positie. Bij de vernieuwing der muntunie toch, was op aandringen van Frankrijk bepaald, dat elk land, hetwelk de Unie zou opzeggen, verplicht zou zijn, zijne vijf francstukken, welke in de andere landen in omloop waren in te ruilen tegen goud, voor zoover dit niet in vijf francstukken van die landen zelf kon geschieden. In 1907 schat de Belgische muntdirecteur den bij de Bank van Frankrijk aanwezigen voorraad Belgische vijf francstukken op 153 mill. frs. en de in Frankrijk in omloop zijnde op 100 mill. frs. Langs den natuurlijken weg deze sommen te doen terugvloeien, is eene onmogelijkheid, zoolang de handelsbalans voor België passief blijft en het agio op den Franschen wisselkoers de drainage in de hand werkt. Moest de Unie worden opgezegd, dan zou dus thans België uit dezen hoofde voor moeilijkheden komen te staan.

Het onzekere van zulk een toestand en de weinig solide organisatie van het goudwezen moeten natuurlijk hun invloed doen gelden op de credietwaardigheid van het land en de waardeering van zijn valuta in het buitenland. Hierin ligt dan ook, zooals vermeld, de hoofdoorzaak waardoor de Nationale Bank niet oppermachtig over de wisselkoersen den scepter zwaaien kan.

De Nationale Bank heeft dien ongezonden toestand ingezien en is in 1910 in sterke mate haar voorraad gaan vergrooten (1910 125,7 mill. frs., 1912 214,4 mill. frs.). Dit heeft zij gedaan door het realiseeren van een deel harer goudwissels, waardoor zij goud uit Londen, Parijs en New York tot zich heeft getrokken, terwijl zij daarenboven goud betrokken heeft uit de toenemende goudproductie van Belgisch-Congo (pl.m. 10 mill. frs. per jaar).

AANTEKENINGEN.

Stand der wereld-handelsvloot op 31 October 1918. — Met loffelijke voortvarendheid heeft de Engelsche regeering eene publicatie gedaan over de gevolgen van de scheepsvernietiging, door den duikbootoorlog aangebracht, in een „White Paper” [Od. 9221]. In een drietal tabellen wordt voor Engeland en de wereld, van de periode Augustus 1914 tot ultimo October 1918 — waartusschen men zeggen kan, dat de geheele duur van den oorlog gelegen is — weergegeven: de verliezen door daden van den vijand en andere maritieme oorzaken; de nieuwbouwen van handelsvaartuigen; de vijandelijke tonnage, waarop beslag werd gelegd en die in de vaart kwam. Een algemeen overzicht van den stand der handelsvloot van de wereld op 31 October j.l. volgt hier, uitgedrukt in bruto registertonnen.

Verliezen	15.053.786
Aanwinsten:	
Nieuwgebouwd.....	10.849.527
Vermeesterd.....	2.392.675
	<u>13.242.202</u>
Netto verlies.....	1.811.584
Voor Engeland alleen zijn de cijfers als volgt:	
Verliezen	9.031.828
Aanwinsten:	
Nieuwgebouwd in V. K. ..	4.342.296
Aangekocht i. d. vreemde.	530.000
Vermeesterd	716.520
	<u>5.588.816</u>
Netto verlies	3.443.012

Wij hopen op dit belangrijke rapport nog nader te kunnen terugkomen.

Het Surinaamsche arbeidersvraagstuk. — Het Surinaamsche Suiker Syndicaat, bestaande uit een aantal belangstellenden in de ontwikkeling van Suriname, droeg in 1917 aan den heer L. Diephuis, oud-administrateur van suikerfabrieken op Java, op eene studiereis naar Suriname te maken. De heer Diephuis vertoefde vijf maanden in de kolonie. Inzonderheid gegaan ten einde de mogelijkheid te onderzoeken der oprichting van een moderne rietsuikerfabriek, had hij tevens gelegenheid zich een oordeel te vormen over andere vooruitzichten in de kolonie. Een en ander is in geschrifte neergelegd en ongetwijfeld mag het verdienstelijk genoemd worden, dat de combinatie het publiek de zoo zeer gewenschte kennis aangaande de Amerikaansche dochter toegankelijk maakte door het rapport des heeren Diephuis — gedateerd Juni 1918 — bij de Nederlandsche Boeken Steendrukkerij, voorheen H. L. Smits, 's-Gravenhage, in druk te geven.

De lezer weet, dat het arbeidersvraagstuk voor de kolonie thans in een uiterst zorgwekkenden toestand verkeert; hoofdzakelijk wegens deze moeilijkheid achtte het syndicaat het dan ook niet raadzaam tot de oprichting eener suikerfabriek in Suriname over te gaan en het is van meening, dat om dezelfde reden uitbreiding op belangrijke schaal van andere cultures voorschands op ernstige bezwaren zal moeten stuiten. Wat omtrent de voorziening in de benodigde arbeidskrachten van de kolonie in het verslag gezegd wordt, moge eenigszins verkort hier een plaats vinden. Wij geven den heer Diephuis het woord (t. a. p. blz. 45—49).

„Ik heb in Suriname den indruk gekregen, dat het mogelijk moet zijn sommige cultures winstgevend te beoefenen, hiervoor is echter noodig, dat het arbeidersvraagstuk worde opgelost. Zonder arbeiders toch is het kapitaal niet rentegevend te beleggen. M.i. is er in Suriname dan ook maar één vraagstuk en dat is het arbeidersvraagstuk.

„Bij de oplossing van dit vraagstuk zal men het zonder immigratie niet kunnen stellen. ¹⁾

¹⁾ [Zie hierbij de betrekkelijke aantekeningen op pag. 117 en 139 l. j. — Red.]

„Voor intensieve cultuur heeft men in Surinamo meer arbeiders noodig, maar zoolang de cultures niet beter renderen kunnen de plantages hieraan niet veel meer ten koste leggen.

„Reeds zijn de aanvoerkosten van Javanen van f 280 tot f 365 gestegen, maar geregelde aanvoer van de benodigde immigranten heeft niet plaats. Voor het immigratiejaar '17/'18 werden door de plantages 2900 immigranten aangevraagd, uit Indië konden slechts 1200 worden toegezegd, maar ongeveer half September '17 kwam het bericht, dat slechts 800 immigranten konden worden gezonden. Vermoedelijk is nu echter tengevolge van het stopzetten der verschepingen geen enkele immigrant aangekomen.

„Maar reeds voordat de scheepvaart moeilijkheden opleverde scheen het aan de werving te haperen. De oorzaak moet niet worden gezocht in een tegenzin van de Javanen om naar Suriname te gaan, maar in het feit, dat de werving niet goed is geregeld. Tot dusver is de werving in handen van Soesman's immigratiekantoor. Men deelde mij mede, dat dit kantoor een contract heeft met twee planters-vereenigingen in Deli en alleen met goedvinden van deze vereenigingen voor Suriname kan werven. Zoolang Deli niet voldoende immigranten heeft, zal er dus van werving voor Suriname niet veel komen.

„Door het Bestuur der Surinaamsche Landbouwvereeniging wordt nu aangedrongen op eene betere regeling der immigratie en de Gouverneur schijnt voornemens eene commissie naar Java te zenden ten einde de werving ter plaatse te bestudeeren.

„Zoolang echter deze kwestie niet afdoende is geregeld, en de zekerheid van regelmatigen en voldoende aanvoer van immigranten nog niet bestaat, is het m.i. voor het kapitaal zeer riskant om zich te interesseren bij de cultures in Suriname.

„Het immigratie- en kolonisatie-vraagstuk werd door mij niet volledig bestudeerd als liggende geheel op het terrein van het Suriname Studie Syndicaat ¹⁾, alleen wil ik er op wijzen, dat de Agent-Generaal der Immigratie, in eene lezing, gehouden op 24 October 1916 te Paramaribo, aangegeven heeft in welke richting en op welke wijze hij zich de oplossing van deze vraagstukken denkt.

„Zeer juist lijkt mij het standpunt van den Agent-Generaal, wanneer hij het Bestuur der Kolonie wil laten zorgen voor voldoende immigranten en de kosten van aanvoer geheel wil laten betalen door de Kolonie, omdat de Kolonie een blijvend voordeel heeft bij de kolonisatie en er dan tevens gezorgd kan worden voor een betere verhouding in het aantal mannelijke en vrouwelijke immigranten, en ook de aanvoer van geheele huisgezinnen minder bezwarend wordt voor de ondernemingen.

„De plantages betalen nu $\frac{3}{8}$ der immigratiekosten of ruim f 200 over de 5 jaren van het contract, dus meer dan f 40 per jaar per hoofd en rente over het niet betaalde gedeelte. Tevens betalen de ondernemingen een hoofdgeld, hebben de zorg voor medische behandeling en verpleging, verstrekken voeding en gereedschappen bij aankomst en hebben te zorgen voor goede huisvesting. In de laatste jaren zorgen de plantages tevens, ter voorkoming van eene verhooging van het wettelijk vastgestelde loon, voor de verstrekking van goedkope voedingsmiddelen, hetgeen de plantages belangrijke sommen geld kost.

„De planters zijn in vergelijking met die der naburige West-Indische Kolonies zwaar belast.

„In Demerara betaalt de planter aan aanvoerkosten f 176,60; op Trinidad f 87 per 5 jaar; op Jamaica

f 246 en f 0,60 per week voor elken vrijen immigrant gebezigd voor plantage-arbeid, de hospitaalkosten komen ten laste van de kolonie; op Fiji gemiddeld f 186 en verder niets.

„Neemt men verder in aanmerking, dat bovengenoemde landen slechts met een gering percentage immigranten werken, in tegenstelling met Suriname, dan blijkt wel, dat de arbeidersvoorziening in Suriname met de meeste kosten gepaard gaat.”

Vereenigde Java-suiker-Producenten.
— In een op 18 dezer te Amsterdam gehouden algemeene vergadering dezer vereeniging, omvattende bijna alle suikerfabrikanten op Java, werd besloten den termijn, waarin de leden verplicht zijn den verkoop hunner suiker aan de vereeniging over te laten, te verlengen tot einde December 1920. Volgens de oorspronkelijke bepalingen zouden de leden drie maanden na het teekenen van den vrede tusschen Engeland en Duitschland weder de vrije beschikking over hun suiker verkrijgen. ¹⁾

¹⁾ Zie terzake pag. 609 en 689 l. j.

De economische vooruitzichten van Indië.
— In een rapport van den consul J. A. Schuurman ¹⁾ leest men o. m.:

„Men is het er geenszins over eens, of Indië na den oorlog een tijdperk van bloei of eene crisis tegemoet zal gaan. Degenen, die een bloeitijdperk verwachten, wijzen op het weder ontsloten worden van groote afzetgebieden en op het inhalen van heel wat achterstalligen handel in het onderling verkeer met Nederland. Zij, die voor een crisis vreezen, wijzen er op, dat een tijdperk van bloei juist achter den rug is, dat Nederland en Insulinde door den oorlog zijn verzwakt.

„Men verwacht in de toekomst ook een levendiger handel met Amerika en betreurt het, dat geen der Nederlandsche of Indische banken daar een kantoor heeft. Nu zullen Amerikaansche banken naar Indië komen.

„Ook Japansche banken vestigen zich hier. De invoerhandel uit Japan staat in kwade kans, want zijne producten zijn van te slechte kwaliteit dan dat men ze op den duur begeeren zal.

„In het algemeen ziet het er naar uit, dat de Indische handel op den Grooten Oceaan na den oorlog in verhouding tot dien op Europa grooter zijn zal dan voor den oorlog.

„De Japansche, en denklijk ook de Amerikaansche vlag zullen na den oorlog meer dan tot dusverre in Indische wateren worden gezien. Komt er meer Amerikaansche scheepvaart, dan is eene verhooging van den gagestandaard zeer waarschijnlijk.

„Nieuwe handelsroutes zullen zich al spoedig afteekenen. Er schijnt veel kans te zijn, dat de vaart op Noord-Amerika gehandhaafd blijft en dat die op Britsch-Indië zal toenemen. Wat Zuid-Afrika, Oceanië en Zuid-Amerika betreft, bestaan nog allerlei mogelijkheden. Te Semarang is in 1917 reeds een schip van 7000 ton met salpeter rechtstreeks uit Chili aangekomen.

„Allerlei openbare werken zullen na den oorlog om uitvoering vragen; allereerst de haven van Semarang, de plaats, die in 1916 na Batavia in de scheepvaartbeweging van Java vooraan stond.

„De haventoeestand te Semarang laat zeer veel te wenschen over.

„Het is niet voldoende, dat de groote Indische havens

¹⁾ De lezer weet, dat een van de in 1916 beraamde maatregelen, om het consulaire corps beter voor zijn taak geschikt te doen zijn, was het plan de consulaire ambtenaren studiereizen in onze Oost-Indische bezittingen te laten maken. Consul Schuurman heeft aldus in onze Aziatische kolonie een excursie gemaakt en in 31 pagina's zijn ondervindingen in Januari 1918 neergeschreven. Gevoegd bij de Handelsberichten van 19 December 1918 staan de indrukken nu te onzer kennisneming.

¹⁾ [Het lichaam dat op initiatief van Gouverneur Staal op 11 October 1916 te 's-Gravenhage tot stand kwam en waarvan de resultaten nog met belangstelling verwacht worden; de Telegraaf meldde dezer dagen dat van wege het syndicaat nog in deze maand een onderzoekreis naar de kolonie zal uitgaan. — Red.]

ruim zijn en flink geoutilleerd; zij moeten ook vlug en goedkoop werken. Thans is Singapore niet minder goed, maar wel goedkooper dan Tandjong-Priok en Soerabaja. Kan men niet bereiken, dat de Indische havens beter en tevens vooral goedkooper zijn dan Singapore, zoo zal de Indische handel meer en meer van Singapore afhankelijk worden, te meer daar dit aan den grooten zeeweg ligt.

De levensvatbaarheid van den Franschen export. — In de jongste aflevering van het halfmaandelijksche Fransche tijdschrift „La Réforme Sociale” ontwikkelt J. Maitre zijne inzichten omtrent de positie en economische mogelijkheid van den Franschen export, die de beschouwing waard zijn. De schrijver wijst op de bekende onderscheiding der industriele fabriekskosten in die, welke hun oorsprong vinden in het bestaan der fabriek en degenen, die op en neer gaan met den stand van productie en conjunctuur. Waar de schrijver voor een land voordeel gelegen ziet in den export, wat met een niet van mercantilistische smetten vrij betoogje gemotiveerd wordt, meent hij in de eerste plaats, dat, indien de nationale handelspolitiek de productie duur maakt, het land, dat aan de eene zijde door die politiek toen weer financieel voordeel geniet, belast kan worden met een steun aan de exporteerende industrie, te geven in den vorm van premies. Hiervoor, aldus de heer Maitre, heeft Duitschland het beste systeem. Een compliment aan het „boosaardige” voor-oorlogsche Duitsche handelssysteem, dat men op dit oogenblik met eenige verwondering in een Fransch tijdschrift gedrukt ziet. De schrijver is echter in het geheel niet blind voor de verbeteringen, die in het niveau der productiekosten en inzonderheid in de frais généraux der productie gebracht kunnen worden door een betere gedraging ten opzichte der bewerking van de materie en hij gaat dan in eenige bladzijden de verschillende factoren na, die daarbij in het spel zijn. Hoe kan de prix de revient verlaagd worden? De Fransche industrie — het is een bekend feit — is gehandicapt door de hooge zelfkostprijzen. De eerste vraag, waarmede de schrijver zich bezig houdt is, in hoeverre de grondstof „la matière première” hiervan de schuld is. Frankrijk verkeert in slechte positie ten aanzien der belangrijkste grondstof van de industrie, te weten de steenkool, die in normale omstandigheden in Frankrijk 4 à 5 frs. per ton duurder kwam dan bij de concurreerende landen. Het is een overwegende achterstand, die zijn terugslag geeft op de geheele nijverheid en het transportwezen en waarin slechts hulpmiddelen verbetering zullen kunnen brengen, zooals een spoedige exploitatie van de waterkracht, teruggave aan Frankrijk als schadevergoeding voor de verwoesting der schachten en fabrieken in Noord-Frankrijk, van de Staatsmijnen bij Saarbrücken, eertijds ten deele Fransch bezit, maar niettemin — wij citeeren hier den schrijver vrijwel woordelijk — zal de nationale kolenpositie onvoldoende blijven, waar zij geographisch slecht gesitueerd is en vele gebieden kostbaarder exploitatie vereischen, dan bij de concurrenten van het land het geval is. Het is daarom voor Frankrijk aangewezen de uiterste toewijding te geven aan de constructie van een weldoordacht transportsysteem, dat de kolencentra met de gebieden der industrie en met de havens van het land op de meest economische wijze in verbinding brengt. Voorts zullen de havens met de allernieuwste laad- en losinrichtingen ingericht moeten worden „malgré les corporations de dockers, dont la routine et les intérêts mesquins ne peuvent primer indéfiniment les besoins vitaux du pays”, zegt de schrijver, wiens opmerkingen ten deele in de pakkende typeering zijner moedertaal mogen overgenomen worden.

Wat de andere decideerende grondstoffen van de industrie betreft, is Frankrijk er beter aan toe. Het materiaal voor de textielindustrie komt bijna geheel uit den vreemde, voor Frankrijk zoo goed als voor

zijn concurrenten. Frankrijk heeft geen minerale oliën in zijn bodem, maar de plantaardige oliën en andere plantaardige producten zijn in overvloed te zijner beschikking. Koper, lood en zink zijn niet aanwezig, maar wat ijzererts betreft, bevindt het land zich in preferente positie door de mijnen van Lotharingen, Bretagne en Normandië. Hier is echter weer het gebrek aan brandstoffen een schadelijke factor voor den kostprijs van het ijzer en het staal, waarbij de kolen meer gewicht in de schaal leggen dan de ertsprizen. Frankrijk — lezen wij — zal dan ook altijd groote moeilijkheid blijven ondervinden bij de artikelen van de metaalindustrie, die ook door andere landen worden voortgebracht, zoo goed als dit ten aanzien van alle artikelen gelden zal, waarvan de vervaardigingskosten voor een te aanzienlijk deel afhangen van den kolenprijs.

De heer Maitre wijdt dan zijn aandacht aan de werkwijze, de „procédé industriel”, in de Fransche nijverheid. Hij meent, dat daarbij meer voortvarendheid en moderne organisatie zou kunnen worden toegepast. De fabrieken zullen zich dienen toe te leggen op specialisatie in het bedrijf, waarmede een lagere kostprijs bereikt zal kunnen worden. Men moet de afnemers er toe weten te brengen genoeg te nemen met beperking in de verscheidenheid der vervaardigde artikelen, al wil de schrijver niet zoo ver gaan als Amerika, waar — hier volgt het populaire voorbeeld — alle automobielen van eenige bekende fabrieken van een en hetzelfde model zijn. De werktuigen kunnen verbeterd worden en vooral moet het werk van den sjouwerman, van den „manoeuvre”, gemoderniseerd worden, door de arbeidsverspilling van deze arbeidskrachten te ondervangen met goede technische hef- en transportinstallaties, „c'était une de nos plus grandes faiblesses vis-à-vis des allemands, puissamment outillés comme manutentions mécaniques. Nos industrielles ont les vues trop courtes; ils regardent trop le chiffre d'une dépense et pas assez son rendement”.

Ook het derde en laatste element, het nuttig effect der „mains-d'oeuvres” komt er niet zonder critiek af, de arbeid, „l'élément fondamentale de la production, le travail de l'ouvrier et c'est là, malheureusement, que nous trouvons l'infériorité la plus grave et la plus difficile à faire disparaître, celle aussi sur laquelle on n'a pas osé suffisamment insister jusqu'ici, pour ne pas blesser notre amour-propre national et pour flatter l'électeur.”

De schrijver vergelijkt dan de kosten van een M^o. metselwerk in Frankrijk en Duitschland, eené werkzaamheid, die naar wezen in de onderscheidene landen met dezelfde opoffering verricht zou kunnen worden, mede uit deze overweging, dat machinale arbeid hierbij nagenoeg geen rol speelt; terwijl de kosten hiervan vóór den oorlog in Duitschland op 17 frs. te stellen waren, zegt de schrijver, dat ditzelfde werk in Frankrijk 25 à 40 frs. kost. In hoeverre de schrijver een vergelijking maakt, die bij analoge invloeden is opgebouwd, valt buiten onze beoordeeling. De tegenstelling, die in deze cijfers gedemonstreerd wordt, blijft dan ook voor rekening van den schrijver.

Bij een dergelijken toestand — aldus Maitre — behoeft men zich niet te verwonderen, dat in Duitschland het werkvolk beter gehuisvest is en de fabrieken door massale constructie gekenmerkt zijn, zoo goed als zulks ook bij de technische scholen, stations en andere bouwwerken, het geval is.

„La paresse était et reste malheureusement à l'ordre du jour en France.” Voor de beter gesitueerde standen, zegt de schrijver, geldt dat „le prestige et l'influence vont à la littérature, aux arts, au dilettantisme. Ce sont les professions dites libérales et non les producteurs qui représentent et gouvernent la France”. Ook de strekking van de ambities, die de Fransche arbeider manifesteert en de mate van ijver en toewijding, die in het werk vertoond wordt, hekelt de schrijver. „L'origine

du mal est dans la détestable orientation donné à notre instruction primaire et secondaire tournée exclusivement du côté de la mémoire au lieu de l'action et de la production. Les cours principaux doivent être les cours pratiques," bij het onderwijzend personeel moet hiervoor niet minder de geest gewekt worden, t.w. „le goût et le respect du travail productif dont ils cherchent aujourd'hui à détourner leurs meilleurs élèves".

„Dans toutes les écoles, comme dans les salles de rédaction de journaux, on devrait maintenir affichés en gros caractères ces rendements comparés du sol et de la main-d'oeuvre. Et les publicistes, au lieu de nous *bourrer le crâne* de flatteries enfantines sur de supériorité du goût et de la production française comparée à la camelote boche, devraient s'acharner à faire entrer dans les têtes la nécessité inéluctable de l'effort qui s'impose à tous les Français, riches et pauvres, sur le terrain du travail, comme ils l'ont accepté sur les champs de bataille."

Men vindt zelden in de hedendaagsche Fransche geschriften de uitlating van iemand, diè zich bewust is van, en den moed heeft om de zwakheden van de economische maatschappij in Frankrijk openlijk te critiseeren; als zoodanig is de beschouwing van den heer Maitre niet zonder beteekenis.

REGEERINGSMAATREGELEN OP HANDELSGEBIED.

Regeeringsbloem en -meel. Met ingang van 27 December zal onder regeeringsbloem worden verstaan een mengsel van 15 K.G. Amerikaansche bloem en 85 K.G. bloem, verkregen door uitmaling op 82 pCt. van 85 K.G. buitenlandsche tarwe en 15 K.G. gedroogde aardappelen of aardappelpoeder.

Tegelijkertijd wordt de samenstelling van regeeringsmeel aldus: 85 pCt. buitenlandsche tarwe en 15 pCt. gedroogde aardappelen of aardappelpoeder.

De maximuminkoopprijs voor regeeringsmeel voor de gemeenten wordt met ingang van 27 Dec. verhoogd van f 36,60 tot f 39,75 per 100 K.G.

Haver mout. In verband met het groote gebrek aan haver voor de voeding van paarden is de distributie van haver mout stop gezet.

Suikervoorindustrieën. Het contingent suiker, dat aan de suikerverwerkende industrieën in het campagnejaar 1918-1919 kan worden toegewezen, is voorloopig bepaald op 50 pCt. van de hoeveelheid over het afgelopen campagnejaar voor het binnenland verbruikt. De industrieën met seizoenproductie kunnen tot ultimo Januari 1919 als voorschot $\frac{2}{3}$ van haar contingent ontvangen, dus $\frac{1}{3}$ van de ten vorigen jare verwerkte hoeveelheid. Of verhooging van het contingent mogelijk zal zijn, hangt voornamelijk af van de mogelijkheid om suiker in te voeren.

Vleeschvoorziening. De aanbieding van runderen is sinds eenigen tijd te eenemale onvoldoende gebleken om aan de gemeenten een wekelijksch rantsoen van 2 ons per hoofd te verstrekken. De Minister heeft besloten bij wijze van proef alle bepalingen omtrent de distributie van rundvleesch in te trekken. Er blijft een algemeen slachtverbod, waarvan de burgemeesters voor hun gemeente ontheffing kunnen verlenen; de maximumprijzen voor rundvee en -vleesch worden ook ingetrokken. Per week zullen er twee volstrekt vleeschlooze dagen zijn, n.l. Dinsdag en Vrijdag.

Soeptabletten, jus- en bouillonblokjes. Met ingang van 1 Januari a.s. zal een distributie plaats vinden van soeptabletten, jus- en bouillonblokjes.

MAANDCIJFERS.

ONTVANGSTEN VAN SPOOR- EN TRAMWEGMAATSCHAPPIJEN SEPTEMBER 1918.

(Ontleend aan de „Ingenieur“.)

Namen der Maatschappijen.	Personenvervoer.	Goederenvervoer.	Totale ontvangsten.	
			Sept. 1918.	Sept. 1917.
Maatsch. tot Exploitatie van Staatsspoorwegen	f 2.615.404,—	f 3.720.149,—	f 6.401.216,—	f 4.854.192,— ¹⁾
Holl. IJzeren Spoorwegmaatschappij	„ 2.697.617,—	„ 1.889.665,—	„ 4.672.055,—	„ 3.687.017,— ¹⁾
Ned. Centr. Spoorwegmij.	„ 259.715,—	„ 255.072,—	„ 519.251,—	„ 405.310,— ¹⁾
Noord-Brab. Duitse Spoorwegmaatschappijen	„ 36.589,—	„ 69.349,—	„ 110.812,—	„ 68.153,— ¹⁾
Hollandsche Buurtspoorwegen	„ 12.130,20	„ 14.201,22	„ 27.923,83 $\frac{1}{2}$	„ 21.292,35 $\frac{1}{2}$
Dedemsvaartsche Stoomtramwegmaatschappij..	„ 14.603,17	„ 26.962,90	„ 42.964,51	„ 29.825,06
Tramw.mij. „de Meijerij“	—	—	„ 36.172,52	„ 24.150,88
Zuid-Nederl. Stoomtramweg-maatschappij	„ 17.685,52 $\frac{1}{2}$	„ 22.841,86 $\frac{1}{2}$	„ 41.439,42 $\frac{1}{2}$	„ 32.433,93 $\frac{1}{2}$
Nederlandsche Tramwegmaatschappij	„ 66.118,37 $\frac{1}{2}$	„ 59.431,23 $\frac{1}{2}$	„ 140.040,90	„ 101.276,50 $\frac{1}{2}$
Rotterdamsche Tramwegmaatschappij	—	—	„ 164.309,10 $\frac{1}{2}$	„ 122.754,33 $\frac{1}{2}$
Westlandsche Stoomtramwegmaatschappij	„ 29.995,60 $\frac{1}{2}$	„ 14.078,69 $\frac{1}{2}$	„ 46.661,82	„ 34.277,59
Rotterdamsche Electr. Tramwegmaatschappij..	„ 309.645,07 $\frac{1}{2}$	—	„ 309.645,07 $\frac{1}{2}$	„ 227.980,87 $\frac{1}{2}$
Nederlandsch-Indische Spoorwegmaatschappij	—	—	—	—
lijn Samarang—Vorstenlanden—Willem I..	—	—	„ 711.000,—	„ 517.933,—
Oost-Java Stoomtramwegmaatschappij	—	—	—	—
lijn Modjokerto—Ngoro	—	—	„ 15.400,—	„ 16.800,—
lijn Soerabaija—Krian	—	—	„ 61.100,—	„ 55.600,—
Samarang—Cheribon Stoomtramwegmaatsch... Samar.—Joana Stoomtramwegmaatschappij ..	—	—	„ 345.100,—	„ 329.800,—
Serajoedal Stoomtramwegmaatschappij	—	—	„ 267.100,—	„ 271.200,—
lijn Maos—Bandjarnegara	—	—	„ 49.700,—	„ 54.200,—
lijn Bandjarnegara—Wonosobo	—	—	„ 12.800,—	„ 9.800,—
Deli-Spoorweg Maatschappij	—	—	„ 430.000,—	„ 432.324,—
Nagekomen over Juni 1918.				
Staatsspoorwegen in Ned. Indië	—	—	—	—
I. Staatsspoor- en Tramwegen op Java ..	f 1.515.003,—	f 2.343.484,—	f 4.110.780,—	f 4.162.593,—
II. Spoorweg ter Sumatra's Westkust	„ 73.342,—	„ 47.576,—	„ 129.946,—	„ 119.472,—
III. Tramwegen in Zuid-Sumatra	—	—	—	—
a. Palembanglijn	„ 14.350,—	„ 24.444,—	„ 40.532,—	„ 16.306,—
b. Lamonglijn	„ 8.468,—	„ 5.083,—	„ 14.507,—	„ 11.473,—
IV. Atjeh Stoomtram	„ 64.182,—	„ 38.167,—	„ 107.753,—	„ 100.503,—
Nagekomen over Augustus 1918.				
Kediri Stoomtramwegmaatschappij	—	—	f 72.100,—	f 85.654,—
Malang Stoomtramwegmaatschappij	—	—	„ 74.000,—	„ 80.008,—

¹⁾ Definitieve opgave.

De ontvangsten der groote maatschappijen, die in de „Ingenieur“ ontbreken, zijn aan het „Maandschrift Centr. Bureau Statistiek“ ontleend.

NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte Balans op 21 December 1918.

Activa.

Binnenl. Wis- sels, Prom., enz. in disc.	H.-bk. f 194.230.881,75 1/2 B.-bk. „ 1.176.218,66 Ag.sch. „ 41.322.151,12 1/2	f 236.729.251,54
Papier o. h. Buitenl. in disconto	Idem eigen portef. f 7.784.940,—	7.784.940,—
Af: Verkocht maar voor de bk. nog niet afgel.	„	—
Beleeningen incl. vrsch. in rek.-crt. op onderp.	H.-bk. f 80.956.252,76 B.-bk. „ 6.054.610,58 1/2 Ag.sch. „ 42.105.192,49 1/2	f 129.116.055,84
Op Effecten	f 128.600.355,84	128.600.355,84
Op Goederen en Spec.	„ 515.700,—	515.700,—
Voorschotten a. h. Rijk	„	13.726.642,85 1/2
Munt en Muntmateriaal	Munt, Goud f 75.396.660,— Muntmat., Goud „ 614.526.679,85 1/2	f 689.923.339,85 1/2
Munt, Zilver, enz.	„ 8.380.986,92 1/2	8.380.986,92 1/2
Muntmat., Zilver	„	—
Effecten	Bel. v. h. Res. fonds. f 4.990.969,32 id. van 1/8 v. h. kapit. „ 3.865.361,18	8.856.330,50
Geb. en Meub. der Bank	„ 1.770.000,—	1.770.000,—
Diverse rekeningen	„ 90.687.207,22	90.687.207,22
		f 1.186.974.754,73 1/2

Passiva.

Kapitaal	f 20.000.000,—
Reservefonds	„ 5.079.402,56
Bankbiljetten in omloop	„ 1.057.447.510,—
Bankassigatiën in omloop	„ 1.652.165,81 1/2
Rekening-Courant saldo's:	
Van het Rijk	f —
Van anderen	„ 93.889.509,26
Diverse rekeningen	„ 8.906.167,10
	f 1.186.974.754,73 1/2
Beschikbaar metaalsaldo	f 467.234.019,39
Op de basis van 1/8 metaaldekking	„ 236.636.182,37 1/2
Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop dan waartoe de Bank gerechtigd is	„ 2.336.170.095,—

Verschillen met den vorigen weekstand:

	Meer	Minder
Disconto's	17.502.099,15 1/2	
Buitenlandsche wissels	71.234,—	
Beleeningen		5.264.354,29
Goud		799.435,08
Zilver	62.185,80	
Bankbiljetten		2.155.620,—
Part. Rek.-Crt. saldo's	13.793.088,82 1/2	

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Goud	Zilver	Bankbiljetten	Andere opsch. schulden
21 Dec. 1918	689.923	9.381	1.057.448	95.542
14 „ 1918	690.723	8.319	1.059.603	82.497
7 „ 1918	692.375	8.256	1.072.360	73.808
30 Nov. 1918	693.392	8.230	1.082.164	75.660
23 „ 1918	695.415	8.200	1.081.877	96.217
16 „ 1918	700.399	8.157	1.109.995	87.919
9 „ 1918	700.429	8.128	1.018.395	70.523
2 „ 1918	701.453	8.168	1.025.572	61.473
26 Oct. 1918	706.477	8.154	985.317	96.558
19 „ 1918	706.635	8.085	990.089	80.717
12 „ 1918	707.517	8.065	982.137	73.964
5 „ 1918	707.586	8.049	981.217	56.834
28 Sept. 1918	708.708	8.042	971.557	65.637
22 Dec. 1917	698.663	7.001	866.538	52.454
23 Dec. 1916	587.613	7.157	728.640	57.650
25 Juli 1914	162.114	8.228	310.437	6.198

Data	Disconto's		Beleeningen	Beschikbaar Metaalsaldo	Dekkingpercentage
	Totaal	Hiervan Schatkistpromessen rechtstreeks			
21 Dec. 1918	236.729	167.800	129.116	467.234	61
14 „ 1918	219.227	146.800	134.380	470.144	61
7 „ 1918	210.203	136.800	142.345	470.915	61
30 Nov. 1918	225.288	145.800	144.367	469.579	61
23 „ 1918	231.138	146.800	141.874	467.512	60
16 „ 1918	208.639	135.800	180.376	468.446	59
9 „ 1918	157.375	128.500	120.416	490.242	65
2 „ 1918	144.649	115.500	129.546	491.672	65
26 Oct. 1918	142.996	116.500	119.685	497.709	66
19 „ 1918	133.696	106.000	119.279	499.995	67
12 „ 1918	118.290	91.000	117.106	503.772	68
5 „ 1918	110.654	89.000	112.556	507.415	69
28 Sept. 1918	117.418	98.000	112.782	508.671	69
22 Dec. 1917	69.985	52.000	92.809	520.993	77
23 Dec. 1916	56.459	31.000	77.433	436.612	76
25 Juli 1914	67.947	14.300	61.686	43.521 1)	54

1) Op de basis van 1/8 metaaldekking.

Uit de bekendmaking van den Minister van Financiën blijkt, dat uitstonden op:

	14 Dec. 1918	21 Dec. 1918
Aan schatkistpromessen..	f 350.670.000,—	f 374.490.000,—
waarvan rechtstreeks bij de Ned. Bank geplaatst	„ 146.800.000,—	„ 167.800.000,—
Aan schatkistbiljetten ..	„ 140.190.000,—	„ 140.190.000,—
Aan zilverbons ..	„ 69.689.233,—	„ 69.057.739,50

JAVASCHE BANK.

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Naast de per mail ontvangen gegevens worden de telegrafisch bekend geworden totaalcijfers der obligo's en uitzettingen en het beschikbaar metaalsaldo van latere data opgenomen.

Data	Goud	Zilver	Bankbiljetten	Andere opsch. schulden
14 Dec. 1918	***	***	295.000	
7 „ 1918	***	***	292.500	
30 Nov. 1918	***	***	289.100	
21 Sept. 1918	100.300	14.088	179.199	76.939
14 „ 1918	101.077	13.399	183.701	70.065
7 „ 1918	102.247	14.058	183.629	74.756
8 Dec. 1917	85.962	17.622	173.918	55.571
16 Dec. 1916	72.317	23.032	158.678	43.990
25 Juli 1914	22.057	31.907	110.172	12.634

Data	Disconto's	Wissels, buiten N.-Ind. betaalbaar	Beleeningen	Diverse rekeningen 1)	Beschikbaar metaalsaldo	Dekkingpercentage
14 Dec. 1918		173.100		***	62.300	***
7 „ 1918		169.600		***	61.700	***
30 Nov. 1918		166.700		***	61.800	***
21 Sept. 1918	8.427	26.278	73.118	17.556	63.348	45
14 „ 1918	8.454	25.328	71.844	19.146	63.893	45
7 „ 1918	8.090	24.694	73.808	20.225	64.862	45
8 Dec. 1917	7.687	32.991	67.351	23.511	57.686	45
16 Dec. 1916	6.514	37.592	57.107	10.703	54.816	47
25 Juli 1914	7.259	6.395	47.934	2.228	4.842 1)	44

1) Sluitpost der activa. 2) Op de basis van 1/8 metaaldekking.

SURINAAMSCHE BANK.

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Metaal	Circulante	Andere opsch. schulden	Disconto's	Div. rekeningen 1)
2 Nov. 1918	906	1.631 2)	1.203	1.267	156
26 Oct. 1918	905	1.506 3)	1.347	1.265	220
19 „ 1918	899	1.554 4)	1.235	1.265	191
12 „ 1918	890	1.578 5)	1.184	1.247	163
3 Nov. 1917	591	1.241	903	1.023	998
4 Nov. 1916	680	1.090	728	892	774
25 Juli 1914	645	1.100	560	735	896

1) Sluitpost der activa. 2) Hiervan zilverbons 275 dz. gld. 3) idem 246 dz. gld. 4) idem 262 dz. gld. 5) idem 267 dz. gld.

BUITENLANDSCHE BANKSTATEN.

Aan het eind van ieder kwartaal wordt een overzicht gegeven van enkele niet wekelijks opgenomen bankstaten.

BANK VAN ENGELAND.

Voornaamste posten, onder bijvoeging der Currency Notes, in duizenden p. st.

Data	Metaal	Circulatie	Currency Notes.		
			Bedrag	Goudd.	Gov. Sec.
18 Dec. 1918	78.605	68.963	***	***	***
11 " 1918	77.730	67.508	305.085	28.500	285.633
4 " 1918	76.011	67.048	300.179	28.500	280.990
27 Nov. 1918	75.846	65.990	296.341	28.500	275.814
19 Dec. 1917	57.572	45.038	206.952	28.500	180.676
20 Dec. 1916	54.348	39.224	147.520	28.500	116.107
22 Juli 1914	40.164	29.317

Data	Gov. Sec.	Other Sec.	Public Depos.	Other Depos.	Reserve	Dek-kings-percentage 1)
18 Dec. '18	69.256	93.218	28.868	143.885	28.091	16,26
11 " '18	73.685	95.901	27.418	152.999	28.672	15,89
4 " '18	73.544	97.557	26.530	154.199	27.413	15,17
27 Nov. '18	62.630	100.992	30.428	143.749	28.305	16,20
19 Dec. '17	57.820	95.114	36.926	129.128	30.985	18,66
20 Dec. '16	42.187	104.681	53.581	109.007	33.574	20,65
22 Juli '14	11.005	38.633	13.735	42.185	29.297	52 $\frac{1}{2}$

1) Verhouding tusschen Reserve en Deposits.

DUITSCHER RIJKS BANK.

Voornaamste posten, onder bijvoeging der Darlehens-kassenscheine, in duizenden Mark.

Data	Metaal	Daaraan Goud	Kassenscheine	Circulatie	Dek-kings-percentage 1)
15 Dec. 1918	2.324.787	2.304.477	4.481.531	20.005.801	34
7 " 1918	2.328.112	2.307.883	4.194.551	19.175.464	34
30 Nov. 1918	2.328.438	2.308.358	4.004.966	18.609.873	34
23 " 1918	2.328.871	2.308.558	3.756.056	17.905.425	34
15 Dec. 1917	2.556.084	2.405.775	1.103.064	10.773.328	34
15 Dec. 1916	2.535.414	2.518.873	228.101	7.471.529	37
23 Juli 1914	1.691.398	1.356.857	65.479	1.890.895	93

1) Dekking der circulatie door metaal en Kassenscheine.

Data	Wissels	Rek. Cr.	Darlehenskassenscheine	
			Totaal uitgegeven	In kas bij de Reichsbank
15 Dec. 1918	24.271.354	11.405.928	***	***
7 " 1918	22.160.056	10.212.227	14.406.400	4.191.200
30 Nov. 1918	22.133.458	10.682.995	14.112.300	4.001.800
23 " 1918	20.946.600	10.212.256	13.747.100	3.752.900
15 Dec. 1917	12.282.469	6.176.154	7.187.000	1.089.900
15 Dec. 1916	7.867.563	3.294.978	2.972.600	217.000
23 Juli 1914	750.892	943.964

RUSSISCHE STAATSBANK.

Sedert 5 November 1917 is geen bankstaat verschenen.

BANK VAN FRANKRIJK.

Voornaamste posten in duizenden francs.

Data	Goud	Waarvan in het Buitenland	Zilver	Te goed in het Buitenland	Bull.gew. voorach. a/d. Staat
19 Dec. '18	5.473.452	2.037.108	318.501	***	16.400.000
12 " '18	5.471.383	2.037.108	319.373	1.319.324	16.300.000
5 " '18	5.467.629	2.037.108	319.941	1.368.007	16.300.000
28 Nov. '18	5.462.095	2.037.108	319.263	1.449.219	17.000.000
20 Dec. '17	5.348.848	2.037.108	247.411	804.045	12.700.000
21 Dec. '16	5.076.626	—	299.092	767.000	7.300.000
23 Juli '14	4.104.390	—	639.620	—	—

Data als boven.	Wissels	Uitgestelde Wissels	Beleening	Bankbil-jetten	Rek. Cr. Parti-culieren.	Rek. Cr. Staat
971.916	1.031.798	1.204.328	29.271.224	2.451.677	41.378	
933.788	1.035.584	1.196.652	29.028.387	2.388.093	227.852	
998.426	1.036.810	1.169.706	28.732.704	2.557.094	257.900	
816.112	1.037.959	1.080.290	29.072.412	2.816.043	31.282	
813.918	1.142.167	1.196.012	22.357.770	2.894.229	155.116	
594.202	1.341.694	1.321.919	16.500.660	2.180.210	31.321	
1.541.080	—	769.400	5.911.910	942.570	400.560	

SOCIÉTÉ GÉNÉRALE DE BELGIQUE. 1)

Voornaamste posten in duizenden francs.

Data	Metaal incl. buitl. saldt.	Beleen. van buitnl. vorder.	Beleen. van prom. d. provinc.	Binn. wissels en beleen.	Circulatie	Rek. Cr. saldt
17 Oct. '18	1.216.753	100.082	480.000	97.728	1.507.912	377.440
10 " '18	1.219.743	100.021	480.000	100.040	1.508.011	382.595
3 " '18	1.144.781	100.011	480.000	95.287	1.452.612	358.318
26 Sept. '18	1.145.778	99.982	480.000	101.783	1.452.948	365.452
18 Oct. '17	476.043	90.903	480.000	100.351	1.172.474	91.204
19 Oct. '16	352.872	76.033	480.000	39.834	828.739	110.068

1) Sedert einde 1914 met de functie van circulatiebank belast.

VEREENIGDE STATEN VAN NOORD-AMERIKA.

FEDERAL RESERVE BANKS.

Voornaamste posten in duizenden dollars.

Data	Goud	Waarvan voor dekking F. R. Notes	Waarvan in het buitenland	Zilver etc.	F. R. Notes in circulatie
10 Oct. '18	2.031.236	1.203.765	5.829	52.122	2.478.378
4 " '18	2.025.434	1.226.685	5.829	51.937	2.431.004
27 Sept. '18	2.020.813	1.207.445	5.829	51.363	2.349.326
20 " '18	2.023.558	1.190.072	5.829	52.481	2.295.031
11/12 Oct. '17	1.447.445	590.451	52.500	48.113	779.885

Data	Wissels	Totaal Deposito's	Waarvan Kapitaal	Algem. Dek-kings-percentage 1)	Percent. Goud-dekking circulatie
10 Oct. '18	2.093.089	2.361.589	78.956	50,6	49,6
4 " '18	2.017.023	2.310.308	78.903	49,7	50,5
27 Sept. '18	2.001.821	2.316.557	78.802	48,8	51,4
20 " '18	1.910.178	2.284.107	78.689	51,1	51,9
11/12 Oct. '17	478.939	1.565.678	61.104	69,8	77,2

1) Verhouding tusschen: den totalen goudvoorraad, zilver etc., en de opeisbare schulden: F. R. Notes en netto deposito's met inbegrip van het kapitaal.

PARTICULIERE BANKEN AANGESLOTEN BIJ HET FED. RES. STELSEL.

Voornaamste posten in duizenden dollars.

Data	Aantal banken	Totaal uitgezette gelden en beleggingen	Reserve bij de F. R. banks	Totaal Deposito's	Waarvan time deposits
4 Oct. '18	745	13.518.290	1.202.798	11.658.761	1.447.180
27 Sept. '18	747	13.276.665	1.211.095	11.431.033	1.464.107
20 " '18	741	13.270.891	1.221.481	11.587.470	1.494.830
13 " '18	734	12.960.674	1.163.163	11.315.598	1.446.947
6 " '18	735	12.999.208	1.192.072	11.368.123	1.461.373

ongedacht groote voorraden textiel- en lederwaren, in de verlenging van den wapenstilstand, enz. Toch was ook reeds vóór de vergadering der arbeiders- en soldatenraden een zekere reactie ingetreden, voornamelijk tengevolge van de speech des Heeren Lloyd George, die alléén voor Engeland een schadevergoeding verlangde van £ 8 milliard, hetgeen bij den tegenwoordigen stand van den wisselkoers overeenkomt met een totaal van Mk. 320 milliard. Weliswaar begrijpt men ook in Duitschland, dat dergelijke begrootende cijfers aan rectificaties onderhevig zullen zijn, doch zij hebben toch geen gunstigen indruk gemaakt met betrekking tot de financieele offers, die van het overwonnen land gevorderd zullen worden. Ook de bepaling, dat Duitschland niet over zijn buitenlandsch tegoed, in welken vorm ook, óók over dat in het bezit van particulieren, zal mogen beschikken, heeft een uiterst ongunstigen indruk gemaakt. Het eerste gevolg is geweest, dat de tevoren zoo sterk gefavoriseerde „Ponden“-waarden, als Mexicanen, Japanners, Chineezers, Argentijnen, enz. een zeer gevoelige reactie moesten ondergaan. Koersverschillen van meer dan 10 % behooren niet tot de uitzonderingen.

Ook de stand der belegginsmarkt baart nog groote zorg. De obligaties der oorlogsleeningen bewegen zich nog steeds zeer aanmerkelijk onder den emissieprijs, ondanks de pogingen van het steunsyndicaat, om den koers te stimuleren en ondanks de bepaling, dat ten minste 50 % der oorlogswinstbelastingen in coupures dezer oorlogsleeningen voldaan moeten worden.

Eveneens is nog geen einde gekomen aan de voortdurende toenemende circulatie van bankbiljetten. Het onderhoud der bezettingslegers vereischt zeer groote bedragen, waarin op het oogenblik niet anders kan worden voorzien, dan door het uitgeven van telkens nieuwe biljetten. Hierbij moet worden gevoegd de ongerustheid veler effectenbezitters, die hun fondsen realiseren en het hiervoor ontvangen geld zelve bewaren. Wellicht zal Lierin nu eenige wijziging worden gebracht, doordat de fondsenmarkt vermoedelijk zal worden opengesteld voor het emitteeren van obligaties van gemeentelijke leeningen en van pandbrieven, waarvoor, blijkens de koersen dezer fondsen (die vaak 15 en meer procenten boven de Rijksleeningen noteeren) bij de bevolking nogal animo blijkt te bestaan.

Te Weenen is de toestand ter beurze al niet veel gunstiger te noemen. Hier is het echter niet de vrees voor socialistische maatregelen of voor acties der uiterst-linkse partijen, die de apathische stemming te voorschijn hebben geroepen. Integendeel merkt men in Duitsch-Oostenrijk bijna niets van al te radicale wenschen; alles wordt hier beheerscht door het kolen- en levensmiddelenvraagstuk. Vooral de brandstoffen, of juist gezegd, het gebrek hieraan, baart de allergrootste zorg. Reeds thans is de treinloop tot het alleruiterste beperkt; de trams in de hoofdstad onderhouden slechts het verkeer tot acht uur des avonds en dan nog met de grootste moeite. De meeste fabrieken en industrieën zijn stopgezet. Hiernaast brengt de levensmiddelen nood de bevolking vrijwel tot wanhoop. Indien er geen wijziging in den toestand intreedt, voorziet men een catastrofe binnen zeer afzienbaren tijd. Het behoeft geen verwondering te wekken, dat de beurs onder deze omstandigheden geen opgewekt aanzien heeft. De meeste koersen zijn dan ook buitengewoon scherp gedaald, niet eens, wijl het aanbod zoo overweldigend is geweest, doch meer, omdat vrijwel geen koopers voor het aangeboden materiaal worden gevonden. Een uitzondering hebben de aandelen van den Zuider-Spoorweg gevormd, die op de mededeeling, dat een vertegenwoordiger van deze lijn naar Zwitserland is vertrokken, om voeling te houden met de Fransche bezitters der aandelen, aanmerkelijk konden monteerren. Men verliest hierbij uit het oog, dat de toestand van den spoorweg geenszins gunstig is, doch het teekent de mentaliteit van het Weensche beurspubliek, dat in den alleringststen factor, die buiten de algemeen-pessimistische stemming omgaat, aanleiding vindt tot een eenigszins betere beschouwing.

Op de beurzen in de landen der Entente is in de achter ons liggende berichtperiode weinig van betekenis voorgevallen. Ook hier blijft het parool: afwachten. Alles wijst er op, dat de voorbesprekingen voor de vredesconferentie in vollen gang zijn en de beurs geeft er de voorkeur aan, niet op te verwachten gebeurtenissen vooruit te loopen. Voor Londen komt hier nog bij de omstandigheid, dat de uitslag van de verkiezingen nog niet bekend is, zoodat men nog niet weet, of het vrijhandelsstelsel al dan niet zal worden behouden.

Te New York is de stemming zeer eentonig gebleven. De omzetten gaan niet buiten nauwe grenzen en de koers-

fluctuaties zijn tot een minimum beperkt gebleven. Er waren dan ook geen bijzondere berichten, die aanleiding tot groote bewegingen konden geven. De President der Vereenigde Staten bevindt zich in Europa en het zal grootendeels van zijn invloed afhangen, welken vorm de vredesbepalingen zullen aannemen en welk aandeel aan den wereldhandel de Vereenigde Staten in den vervolge zullen nemen. In afwachting van de vaststelling dezer bepalingen geeft de beurs er ook hier de voorkeur aan een neutrale houding aan te nemen. De kwestie der overname van de schepen der Marinetrust is nog steeds hangende, zoodat ook voor dit fonds geen bepaalde stimulans heeft bestaan.

Te onzent is de markt voor staatsleeningen, wat de inheemsche soorten betreft, vrij vast van toon gebleven, ondanks de aankondiging van de nieuwe emissie door het Rijk, ten bedrage van f 350 miljoen tot den koers van 99 pCt. Echter is deze nieuwe leening reeds dadelijk met disagio ter beurze verhandeld, hetgeen er op wijst, dat velen, die krachtens vermogen of inkomen gedwongen zijn in te schrijven, zoo spoedig mogelijk het aldus verkregen bezit weder wenschen te realiseren. Aan den anderen kant heeft tot nu toe het absorptievermogen der markt een verheugenden indruk gemaakt, zoodat het den schijn er van heeft, dat der emissie wel een volledig succes zal zijn beschoren.

Van de buitenlandsche soorten waren Russen vast van toon, doch met zeer geringen handel. In aansluiting aan de reactie ter beurze van Berlijn, waren te onzent de waarden der Zuid-Amerikaansche Republieken iets lager in koers zonder echter een ongeanimeerde houding aan te nemen.

		17 Dec.	19 Dec.	21 Dec.	Rijzing of daling.	
4 1/2 %	Ned. W. Sch.	1916	89 1/2	89	90	+ 1/2
4 %	" " "	1916	82 7/16	82 1/2	82 7/16	+ 1/8
3 1/2 %	" " "	70	70	70	
3 %	" " "	64 1/16	64	64 3/32	- 11/32
2 1/2 %	Cert. N. W. S.	55 1/16	55 1/4	55 3/8	+ 9/16
5 %	Oost-Indië 1915	94 1/2	94 1/4	94 1/4	- 1/4
4 %	Hongarije Goud	34	35	33	- 1
4 %	Oostenr. Kronenrente	27 11/16	28 1/4	27 1/2	- 9/16
5 %	Rusland 1906	41	40 1/2	40 1/2	- 1/2
4 1/2 %	Iwangorod Domb...	37 7/8	36 1/4	36 1/4	- 1 1/4
4 %	Rusland Cons. 1880	33 7/16	32 1/4	32 1/2	- 1 1/16
4 %	Rusl. bij Hope & Co.	35 1/16	35 3/4	35 7/16	+ 9/16
4 %	Servië 1895	50	51	51 3/4	+ 1 3/4
4 1/2 %	China Goud 1898	..	65 1/8	65 1/8	65 1/8	
4 %	Japan 1899	51	51	51	
4 %	Argentinië Buitenl.	63	62 1/2	62 3/4	- 1/4
5 %	Brazilië 1895	70 1/2	70 1/2	70 1/2	
5 %	" 1913	63	—	—	

Van de locale markten waren *scheepvaartwaarden* in de afgelopen berichtperiode wel het meest bewegen. Aanvankelijk bestond er eerder een matte stemming, veroorzaakt door de mededeelingen omtrent het gebrek aan bunker-kolen. Spoedig echter namen andere factoren de overhand, speciaal voor hetgeen de Indische lijnen betreft en van deze weder in de allereerste plaats voor aandelen Java-China-Japan Lijn. Van deze laatste verluiddde, dat een bonus of interim-dividend van grooten omvang tot uitkeering zou komen en dat de resultaten over het loopende boekjaar van dien aard waren, dat een hooger dividend dan dat over 1917 verwacht zou kunnen worden. Eenige bevestiging hieromtrent is op het moment, waarop deze regelen worden geschreven, nog niet verkregen, doch de koers der betrokken aandelen is aanmerkelijk gemonteerd en verlaat de berichtperiode op het-hoogste punt.

Deze beweging heeft de aandelen der overige Indische lijnen medegesleept, zoodat ook voor aandelen Nederland, Rotterdamsche Lloyd, Paketvaart, enz. goede koersverbeteringen zijn te boeken. Mede ontstond kooplust voor aandelen Holland-Amerika Lijn in verband met de mededeeling, dat ter remplacering van de „Statendam“ vier vrachtschepen, ieder van 8000 ton zouden worden gegeven, welke vrachtschepen op Nederlandsche werven aangebouwd zullen worden.

		17 Dec.	19 Dec.	21 Dec.	Rijzing of daling.
Holland-Amerika-Lijn	392 1/4	400	396 1/2	+ 3 3/8
" " " gem. eig.	380	385	383	+ 3
Holland-Gulf-Stoomv.-Mij.	..	275	275	275	
Holl. Alg. Atl. Stoomv.-Mij.	169	166	166	- 3
Hollandsche Stoomboot-Mij.	..	199	205 1/2	201 1/2	+ 2 1/2
Java-China-Japan-Lijn	284	300	302 3/4	+ 18 3/4
Kon. Hollandsche Lloyd	..	169 1/4	173 3/4	172 1/2	+ 3 1/4
Kon. Ned. Stoomv.-Mij.	231	232 1/2	231 1/2	+ 1/2
Kon. Paketvaart-Mij.	235 1/2	241 1/2	242 3/4	+ 7 1/4

	17 Dec.	19 Dec.	21 Dec.	Rijzing of daling.
Maatschappij Zeevaart	306	310 ¹ / ₄	311	+ 5
Nederl. Scheepvaart-Unie . .	245 ¹ / ₂	250 ¹ / ₈	251	+ 5 ¹ / ₂
Nievelt Goudriaan	475	482	497	+ 22
Rotterdamsche Lloyd	279	284	282 ¹ / ₄	+ 3 ¹ / ₄ f
Stoomv.-Mij. „Hillegersberg”	346	340	350	+ 4
„ „ „Nederland”	278 ¹ / ₂	284 ¹ / ₂	282 ³ / ₄	+ 4 ¹ / ₄ s
„ „ „Noordzee”	194 ³ / ₄	195	195 ¹ / ₈	+ ³ / ₈ s
„ „ „Oostzee”	341	341	341	

Overigens hebben de omzetten sterk geleden door het vooruitzicht op de vacantedagen, in verband met het Kerstfeest. Steeds is de handel op het einde des jaars zeer gering en thans wordt dit nog verergerd door den algemeen onzekeren toestand, waarin de gansche handelswereld zich bevindt. Toch mag, deze omstandigheid in aanmerking genomen, de stemming van de beurs als krachtig en opgewekt worden gekarakteriseerd. Eenige speciale factoren hebben hiertoe weliswaar medegewerkt, doch ook daarvoor was de tendens wel rustig, doch geenszins mat te noemen.

Zoo hebben *rubberaandeelen* kunnen profiteren van het bericht, dat de Vereenigde Staten de beperkingen omtrent den rubberimport hebben opgeheven. Weliswaar zal deze maatregel in de eerste plaats ten goede komen aan Brazilië, doch voor de toekomst kunnen de Nederlandsch-Indische plantages toch ook weder rekening houden met onbelemmerden uitvoer naar Amerika. Vooral aandeelen Amsterdam Rubber konden dientengevolge monteeren, niet, wijl deze maatschappij in de eerste plaats van de veranderde omstandigheden zou profiteren, doch wijl de markt-technische positie (het bestaan van een uitgebreide contramined-partij) aankopen en dientengevolge aanmerkelijke koersverheffing in de hand werkte. Toch konden ook de overige soorten monteeren en, hoewel de hoogste koersen niet behouden bleven, verlaat deze marktafdeeling de berichtsperiode in geanimeerde stemming.

In aansluiting hieraan waren ook *tabakswaarden* gezocht, hoewel de omzetten hier van veel minder betekenis waren.

De *petroleummarkt* heeft een zeer eigenaardig beeld te aanschouwen gegeven. Hoewel van aandeelen Koninklijke Petroleum-Maatschappij zonder eenigen twijfel Amsterdam als hoofdmak kan worden aangewezen, deed zich in de laatste dagen het kenmerkende verschijnsel voor, dat de tendens voor deze aandeelen door New York werd aangegeven. In de achter ons liggende weken schijnt in Wallstreet zeer groote belangstelling te hebben bestaan voor de aandeelen onzer grootste Nederlandsche petroleumonderneming, met het gevolg, dat aller oogen naar de overzijde van den Oceaan gericht waren. Toen dan ook, na een periode van voortdurende koersverheffing, op sommige dagen de koers te New York eenige reactie aantoonde, werd dit onmiddellijk aan onze beurs met een evenredige daling beantwoord. Toch kon zich ten slotte een betere stemming, onafhankelijk van Wallstreet, baanbreken, vooral in aansluiting aan de algemeen optimistische opvatting omtrent de naaste toekomst, die hier begon op te komen.

De overige soorten van deze afdeeling ontmoetten slechts geringe belangstelling, met uitzondering van de met de Koninklijke Petroleum-Maatschappij nauw gelieerde ondernemingen, als Moeara Enim, Dordtsche Petroleum-Industrie Maatschappij, enz. De inmiddels gedeclareerde interim-dividenden der Koninklijke en der Dordtsche, resp. ad 15 pCt. en ad 10 pCt. hebben overigens ook tot de verbeterde stemming medegewerkt.

De markt voor *Cultuurwaarden* had in de eerste dagen der achter ons liggende week eerder een mat voorkomen, hetgeen echter tegen het slot aanmerkelijk verbeterde. Voor aandeelen Handelsvereniging Amsterdam was de vraag vrij groot, zoodat op den laatsten dag der berichtsperiode het fonds een zestal procenten kon monteeren. Eveneens waren aandeelen Cultuur Maatschappij der Vorstenlanden tot iets hooger prijs gezocht, terwijl de minder courant verhandelde waarden eenigszins op den achtergrond bleven.

In verband met de koersverheffingen voor *sukerwaarden* waren ook aandeelen Nederlandsch-Indische Handelsbank tot betere koersen gevraagd.

Van *binnenlandsche industriële aandeelen* ontstond eenig animo voor aandeelen du Croo & Brauns, hetgeen zich echter niet ten volle in den koers heeft weerspiegeld.

	17 Dec.	19 Dec.	21 Dec.	Rijzing of daling.
Amsterdamsche Bank	180	180	179 ³ / ₄	- ¹ / ₄
Ned. Handel-Mij. cert. v. aand.	170 ³ / ₈	172 ³ / ₄	172 ¹ / ₂	+ 1 ³ / ₈
Rotterd. Bankvereniging . . .	137 ³ / ₄	136	136	- 1 ³ / ₄
Amst. Superfosfaatfabriek . .	155	155	154 ¹ / ₂	- ¹ / ₂
Van Berkel's Patent	131 ¹ / ₂	134 ¹ / ₂	133	+ 1 ¹ / ₂
Insulinde Oliefabriek	205 ³ / ₄	206 ¹ / ₂	205 ¹ / ₄	- ¹ / ₂

	17 Dec.	19 Dec.	21 Dec.	Rijzing of daling.
Jurgens' Ver. Fabr. pr. aand.	101 ³ / ₈	101 ³ / ₈	101 ³ / ₄	+ ¹ / ₈
Ned. Scheepsbouw-Mij.	169 ³ / ₄	169	169	- ³ / ₄
Philips' Gloeilampenfabriek	372	370	373	+ 1
R. S. Stokvis & Zonen	462	470 ¹ / ₂	485	+ 23
Vereenigde Blikfabrieken . .	129 ¹ / ₄	125 ³ / ₄	127	- 2 ¹ / ₄
Compania Mercantil Argent.	220	218 ¹ / ₄	222	+ 2
Cultuur-Mij. d. Vorstenland.	138 ³ / ₈	141 ³ / ₈	141	+ 2 ¹ / ₈
Handelsver. Amsterdam	370 ³ / ₄	377 ¹ / ₂	374 ¹ / ₄	+ 3 ¹ / ₂
Holl. Transatl. Handelsver.	124 ³ / ₈	124 ³ / ₈	124	- ⁵ / ₈
Linde Teves & Stokvis	205	207	207	+ 2
Van Nierop & Co's Handel-Mij	164	170 ¹ / ₄	171 ¹ / ₂	+ 7 ¹ / ₂
Tels & Co's Handel-Mij	149 ¹ / ₄	150	151	+ 1 ³ / ₄
Gecons. Holl. Petroleum-Mij	221 ³ / ₈	222	222	+ ⁵ / ₈
Kon. Petroleum-Mij.	439 ¹ / ₂	442 ¹ / ₄	442 ¹ / ₄	+ 2 ³ / ₄
Orion Petroleum-Mij.	95 ¹ / ₂	—	—	
Steaun Romana Petr.-Mij . . .	160	161	160 ¹ / ₂	+ ¹ / ₂
Amsterdam-Rubber-Mij.	171 ³ / ₄	184	181 ¹ / ₂	+ 9 ³ / ₄
Nederl.-Rubber-Mij.	102	109	107	+ 5
Oost-Java-Rubber-Mij.	209 ¹ / ₄	225	221	+ 11 ¹ / ₂
Deli-Maatschappij	481	500	505 ¹ / ₂	+ 24 ¹ / ₂
Medan-Tabak-Maatschappij . .	207 ¹ / ₂	212	213 ¹ / ₂	+ 6
Senembah-Maatschappij	438	456	460	+ 22

De *Amerikaansche afdeeling* is gedurende de gansche week zeer kalm gebleven. De koersen, die Wallstreet ons zond, waren niet van dien aard, dat zij het publiek stimuleerden tot het entameeren van nieuwe affaires, terwijl de arbitrage, door het nog steeds niet regelmatig functioneeren van den telegraafdienst en door de moeilijkheden, die aan het verzenden van fondsen nog in den weg worden gelegd, niet op afdoende wijze kan ingrijpen. De vooruitzichten op een herstel van het normale handelsverkeer met de overzijde van den Oceaan zijn overigens ook nog niet van dien aard, dat zij het in sommige gevallen aanzienlijke koersverschil tusschen New York en Amsterdam uit den weg hebben weten te ruimen. De meeste hier verhandelde fondsen toch bewegen zich nog aanmerkelijk boven New Yorksche pariteit.

	17 Dec.	19 Dec.	21 Dec.	Rijzing of daling.
American Car & Foundry . . .	78 ³ / ₈	78 ¹ / ₁₀	78	- ³ / ₈
Anaconda Copper	138	139 ¹ / ₂	138 ³ / ₁₀	+ 7 ¹ / ₁₀
Un. States Steel Corp.	89 ³ / ₄	89 ³ / ₁₀	89 ¹ / ₁₀	- ¹ / ₁₀
Atchison Topeka	90 ³ / ₈	93 ³ / ₁₀	91 ³ / ₁₀	+ ³ / ₁₀
Southern Pacific	93 ¹ / ₄	93 ³ / ₄	93 ¹ / ₄	
Union Pacific	132 ¹ / ₁₀	133	132 ³ / ₁₀	+ ³ / ₈
Int. Merc. Marine afgest.	29 ¹ / ₁₀	29	29 ¹ / ₁₀	- ³ / ₄
„ „ „ „ prefs.	115 ³ / ₈	114 ¹ / ₄	113 ³ / ₈	- 1 ³ / ₄

De *geldmarkt* is vrij gemakkelijk gebleven; de prolongatiekoers beweegt zich nabij 3¹/₂ pCt.

GOEDERENHANDEL.

GRANEN. 23 December 1918.

Ofschoon de meeste tarwe, haver en lijnzaad in Argentinië wel geoogst zal zijn, blijven toch de weerberichten van groot belang, aangezien de wijze om de oogsten te bergen, daar nog zeer primitief is en daarom regen in dezen tijd van het seizoen ernstige schade kan berokkenen. Helaas zijn berichten van regen in den laatsten tijd zeer talrijk geweest en zoowel aan den tarwe- als aan den lijnzaadoogst wordt schade verwacht. Aan den lijnzaadoogst schatte men, dat de schade ca. 10 pCt. zou zijn, doch aangezien tot nu toe de ramingen van de opbrengst zeer uiteen hebben gelopen, is het moeilijk aan de hand hiervan een cijfer te noemen van de hoeveelheid, die waarschijnlijk voor export beschikbaar zal zijn.

Aangezien de prijsfluctuatie van tarwe zeer gering is, ja zelfs zijn de prijzen eenigszins gedaald, zal de schade aan den oogst nog wel losloopen en op grond van de laatste schattingen zou er ongeveer een surplus van 3¹/₂ miljoen tons tarwe zijn, waarbij dan nog circa 1¹/₄ miljoen tons tarwe van den ouden oogst moet worden gevoegd.

De berichten uit Australië zijn betreffende den nieuwen oogst steeds slechter geworden en de ramingen zijn van week tot week lager gesteld, zoodat nu ten slotte een oogst wordt verwacht, die kleiner is dan de gemiddelde oogsten vijf jaar vóór den oorlog. Veel zal er dus niet voor export overblijven van dezen oogst, doch men bekommert zich hierover op het oogenblik niet al te veel, aangezien het overschot van de vorige oogsten nog van dien aard is, dat het hoogstwaarschijnlijk niet in 1919 verscheept kan worden. Wel kan men groote yerschepingen van tarwe van Australië verwachten, zoodra de Australische troepen naar hun vaderland terugkeeren, aangezien de transportschepen dan op hun

Noteringen.						
Data	Chicago			Buenos Ayres		
	Tarwe Dec.	Mais Dec.	Haver Dec.	Tarwe Jan.	Mais Jan.	Lijnzaad Febr.
21 Dec. '18	226	147	71 ¹ / ₈	12,00	5,65	19,65
14 " '18	226	138	72 ⁷ / ₈	12,20	5,85	19,50
21 Dec. '17	220	127 ¹ / ₈	76 ⁵ / ₈	12,20	7,55 ¹ / ₂	15,45
21 Dec. '16	154 ¹ / ₂	91 ³ / ₈	48 ³ / ₄	11,80	7,80	23,80
21 Dec. '15	124	70 ¹ / ₈	42 ¹ / ₄	9,30	4,85	11,85 ³ / ₄
20 Juli '14	82 ¹ / ₂	56 ³ / ₈	36 ¹ / ₂	9,40 ² / ₂	5,38 ³ / ₄	13,70 ³ / ₄

¹) per Dec. ²) per Sept. ³) per Jan.

Locoprijzen te Rotterdam/Amsterdam.			
Soorten.	23 Dec. 1918	16 Dec. 1918	23 Dec. 1917
Tarwe (inlandsche)	25,— ¹)	25,— ¹)	—
Rogge (70 Kg. natuur gew.)	28,50 ¹)	28,50 ¹)	—
Maïs (La Plata)	—	—	380,— ¹)
Gerst (60 Kg. natuur gew.)	20,— ¹)	20,— ¹)	—
Haver (inlandsche)	23,— ¹)	23,— ¹)	—
Lijnkoeken (Noord-Ame- rika van La Plata-zaad)	35,— ¹)	35,— ¹)	28,— ¹)
Lijnzaad (inlandsch)	40,— ¹)	40,— ¹)	—

¹) Regeeringsprijs.

AANVOEREN in tons van 1000 K.G. voor verbruik in Nederland.

Artikelen.	Rotterdam			Amsterdam			Totaal	
	15—21 Dec. 1918	Sedert 1 Jan. 1918	Overeenk. tjdoak 1917	15—21 Dec. 1918	Sedert 1 Jan. 1918	Overeenk. tjdoak 1917	1918	1917
Tarwe	—	30.245	253.376	—	2.920	38.227	33.165	291.603
Rogge	—	—	8.465	—	—	—	—	8.465
Boekweit	—	—	2.314	—	—	—	—	2.314
Maïs	—	—	114.637	—	4.590	80.134	4.590	194.771
Gerst	—	—	30.600	—	—	11.886	—	42.486
Haver	—	—	12.399	—	—	27.269	—	39.668
Lijnzaad	—	—	8.322	—	—	7.560	—	15.882
Lijnkoek	—	—	34.078	—	—	27.985	—	62.063
Tarwemeel	—	756	19.988	—	6.068	3.051	6.824	23.039
Andere meelsoorten	—	19.716	—	—	4.286	—	24.002	—
AANVOEREN in tons van 1000 K.G. voor België.								
Tarwe	10.159	396.294	454.314	—	—	—	396.294	454.314
Maïs	—	93.338	28.629	—	—	—	93.338	28.629
Rogge	—	5.174	13.738	—	—	—	5.174	13.738
Tarwemeel	2.852	72.797	6.962	—	8.807	—	81.604	6.962
Gerst	—	28.140	667	—	—	—	28.140	667
Andere meelsoorten	—	47.096	—	—	9.510	—	56.606	—

terugreis naar Europa volle ladingen tarwe kunnen vervoeren.

Van Noord-Amerika geen nieuwe berichten. De vooruitzichten van den nieuwen tarweoogst blijven geweldig, terwijl ook de tegenwoordige voorraden grooter zijn dan ooit. Deze enorme tarwehoeveelheden worden aan de markt gebracht tegen een vastgestelden prijs en het is te begrijpen, dat Noord-Amerika er zijn best toe doet, den uitvoer te bevorderen, aangezien anders het volgend jaar de Regeering voor een grooten schadepost zou staan. Er is in de Vereenigde Staten een sterke drang den handel vrij te laten, doch dan zou er natuurlijk een andere regeling in de plaats moeten komen om den boeren den gegarandeerden prijs toch te verstreken.

De aanvoeren van maïs in de V. S. blijven uiterst gering; de reden hiervan wordt ons niet geseind, doch in de eerste plaats moet gedacht worden aan de zeer groote consumptie bij de boeren zelf, die een onnoemelijk aantal varkens mesten. De prijzen zijn dan ook, vooral wat spoedige levering betreft, sterk gestegen en ook deze markt bekommert zich weinig om andere buitenlandsche markten als de Argentijnsche, met dat gevolg, dat er nu ook reeds verscheppingen van Argentinië naar Noord-Amerika gevolgd zijn. De officieele maatregelen, die nu over de geheele wereld gelden in meerdere of mindere mate, werken wel uiterst belemmerend op de wereldistributie, daar het nu b.v. is voorgekomen, dat een groot aantal zeilschepen in Argentinië onbevracht lag, omdat deze schepen ingevolge overeenkomst naar Noord-Amerika moesten terugkeeren en er voor dat land geen lading was. Tegelijkertijd heeft men hier in Europa speciaal aan de Argentijnsche artikelen groot gebrek.

De bovenvermelde regens in Argentinië zijn voor maïs zeer gunstig geweest. De verscheppingen van maïs van Argentinië naar de Geallieerde landen zijn aanmerkelijk toegenomen en men verwacht, dat deze beweging zal voortduren. De neutralen sukkelen nog met gebrek aan scheepsruimte, terwijl hun ook bij de diverse „agreements” slechts weinig maïs werd toegestaan.

Van bevoorradung der Centralen is nog niets definitiefs vernomen. Herhaaldelijk ziet men vermeld, dat de oogst in Duitsland toch wel voldoende moet zijn tot het voorjaar. Dit zal ongetwijfeld wel het geval zijn, doch indien men het zoover wil laten komen, dat de oogst geheel op is, zal men er terdege rekening mee moeten houden, dat daarna een regelmatige zeer groote aanvoer noodig is om de Deutsche bevolking van voldoende brood en andere levensmiddelen te voorzien.

Nederland. Verschillende schepen zijn in de afgelopen week van hier uitgevaren om in Noord-Amerika kolen te laden. Aangezien bepaald is, dat de rantsoenen van Nederland slechts met Nederlandsche schepen mogen aangevoerd worden, volgt uit dit kolengebrek ook graangebrek. Het is te hopen, dat hieromtrent een regeling getroffen kan worden, vooral nu uit verschillende gegevens blijkt, dat het gebrek aan scheepsruimte veel geringer blijkt te zijn dan men vermoed had, vooral indien men nog eenigen tijd voortgaat schepen aan te bouwen met de snelheid van de laatste maanden.

SUIKER.

Volgens berichten uit Duitschland heeft het warme natte weer geen goeden invloed gehad op de houdbaarheid der nog niet verwerkte bieten en gaat het rendement dan ook gestadig achteruit. Vooral in het Oosten is ook het gebrek aan kolen opnieuw nijpender geworden. F. O. Licht verwacht thans, dat de suikeroogst ongeveer evenveel minder zal bedragen als verleden jaar voor de bereiding van ontplofbare stoffen gebruikt werd, zoodat er van uitvoer van suiker voorloopig geen sprake kan zijn. Zoowel in Bohemen als in Hongarije wordt de industrie door het gebrek aan kolen zeer benadeeld.

Eindelijk heeft in Engeland de Board of Trade weder eene suikerstatistiek openbaar gemaakt en wel als volgt:

	November		Jan./Nov.	
	1918	1917	1918	1917
Imports Cane	54.559	78.157	1.254.868	1.152.660
" Beet	—	—	7.786	1
" Refined	161	27.605	18.233	154.228
Total	54.720	105.762	1.280.887	1.306.889
Stock in Bond	no return			
" " Refineries	—			
Outturn of "	61.019	68.805	679.409	657.360
Total Home Consumpt.	77.725	91.618	871.617	1.006.710
De voorraden op 7 December in de 3 voornaamste Britsche havens waren:				
	1918	1917	1916	
Londen	170.393	62.281	45.012 tons	
Liverpool	66.607	56.347	2.106 "	
Clyde	55.553	26.954	6.484 "	
Totaal	292.553	145.582	53.602 tons	

De Royal Commission heeft nu ook het restant van den Mauritius-oogst van ruim 100.000 tons eerste kwaliteit witte suiker opgekocht tot 17 s./8 d. f. o. b., hetgeen ongeveer 3 s.-d. beneden den tegenwoordigen f. o. b. prijs van witte Javasuiker is. Neemt men daarbij de lagere vracht van Mauritius in aanmerking, dan wordt het verschil nog veel grooter.

Over de Javamarkt kwamen geen nieuwe berichten binnen. De Novemberafschepingen vertoonden het zeer verblijdend cijfer van 220.000 tons tegen 168.747 tons verleden jaar, hetgeen de ditjarige verschepingen vanaf Mei brengt op een totaal van 1.003.560 tons tegen 828.201 tons in 1917.

Cuba-statistiek:	1918	1917	1916
Oogst.....	3.446.083	3.023.720	3.007.913 tons
Export der week 9-16			
Nov.	29.125	2.580	25.043 "
Totaal 1 Jan.-31 Oct.	2.971.089	2.884.284	2.777.565 "
Voorraad op 18 Nov.	224.690	23.728	70.682 "

NOTEERINGEN.

Data	Amsterdam per December	Londen			New York 96% Centrifugals.
		Tates Cubes No. 1	White Javas fob.	Americ. Granu- lated fob.	
20-Dec. 1918....	f —	64/9	—	—	7,28
13 „ 1918....	„ —	64/9	—	—	7,28
20 Dec. 1917....	„ —	53/9	—	—	—
20 Dec. 1916....	„ 11	47/1 1/2	26/-	28/4 1/2	5,14
21 Juli 1914....	„ 11 1/2/3	18/-	—	—	3,26

RUBBER.

Ondanks het bericht, dat de beperkende bepalingen voor den invoer van rubber in de Vereenigde Staten opgeheven zijn, bleef de Londensche markt flauw gestemd en de noteringen bleven zoo goed als ongewijzigd.

Daarentegen was de handel van in Indië liggenden rubber levendiger en de prijzen waren hooger. Uit Indië berichtte men een notering van f 1,07 per 1/2 Kilo voor Sheets.

De slotnoteringen luiden:

		Prima Crêpe loco/Maart ..	2/3 1/4	April/Juni ..	2/3	Juli/Dec. ..	2/2 3/4	hard cure fine Para.....	2/8
	ende voorafg. week	loco Dec.	2/3	Jan./Juni	2/3 1/2				2/9

KATOEN.

Marktbericht van de Heeren Sir Jacob Behrens & Sons,
Manchester, d.d. 5 December 1918.

In Amerika is de prijs van katoen, gedurende het begin van de week, belangrijk gedaald, daar men bevreesd was voor een staking van de katoenbedrijven in Lancashire. Een gedeelte van dit verlies is naderhand weer ingehaald, maar de markt blijft in een zeer onbestemden toestand en de meeningen omtrent den toekomstigen gang van prijzen zijn meer uiteenlopend dan ooit. Er zijn nog wel enkelen, die volhouden, dat de prijzen hooger zullen worden voor het einde van het seizoen, maar de lagere noteringen van de latere maanden schijnen deze meening niet te bevestigen. Liverpool was minder opgewonden dan New York, hetgeen ongetwijfeld te wijten is aan de vele beperkingen, welke op den handel in die plaats zijn gemaakt, en de daling deze week is slechts van matig belang. Egyptische katoen is onveranderd.

Terwijl katoen zich vrij goed houdt, is de toestand van garens minder gunstig, en het is op het oogenblik moeilijk, de waarde daarvan te bepalen. Niemand koopt anders dan voor directe behoefte en daar deze zeer beperkt is, moeten groote concessies gedaan worden, om nog enkele zaken tot stand te brengen. De hoop op een vrijer verkeer met Scandinavië en Holland is slechts gedeeltelijk vervuld en totdat de vele handelsbeperkingen opgeheven zijn, is het moeilijk te zien, waar een vooruitgang vandaan moet komen.

De doekmarkt blijft zeer lusteloos en er is een eentonige slaphed, welke den geheelen handel doordringt. Koopers van doek zijn bevreesd verdere verbintenissen aan te gaan, omdat de overzeesche markten over het algemeen zeer somber gestemd zijn. Van geen der Oostersche markten is veel vraag en er wordt algemeen verwacht, dat er weinig inkoopingen gedaan zullen worden gedurende de volgende maanden. Noteeringen worden weliswaar geregeld verlaagd,

maar zij zijn nog veel hooger dan exporteurs willen betalen, zelfs voor die goederen, waaraan bij hen behoefte is.

Loco	28 Nov. 5 Dec.	28 Nov. 5 Dec.
Liverpool-noteringen	T.T.op Indië	1/6 1/6
F.G.F.Sakellaridis	27,56 27,56 T.T.op Hongkong	3/3 1/4 3/4
G.F. No. 1 Oomra	13,82 14,08 T.T.op Shanghai	5/0 1/2 5/2

Amerikaansche Katoen.

Volgens het Censusbureau te Washington bedraagt het geginde aantal balen exclusieve linters:

	(In duizentballen.)		
	1918 '19	1917/18	1916/17
13 December	10250	10143	10846
1 „	9563	9705	10359
14 November	8681	8559	9616

Noteeringen voor Loco-Katoen.

(Middling Uplands).

	21 Dec. '18	16 Dec. '18	9 Dec. '18	21 Dec. '17	21 Dec. '16
New York voor Middling ..	31,50 c	29,55 c	29,15 c	31,10 c	16,70 c
New Orleans voor Middling	30,13 c	29,— c	28,50 c	29,13 c	17,25 c
Liverp. v. Good Midd. Texas ..	22,20 d ¹⁾	21,60 d	22,08 d	22,84 d ²⁾	10,52 d ³⁾

¹⁾ 20 Dec. '18 ²⁾ Good Middling Amer. ³⁾ Middling Amer.

Ontvangsten in, en uitvoeren van Amerikaansche havens.

(In duizentballen.)

	1 Aug. '18 tot 20 Dec. '18	Overeenkomstige perioden	
		1917	1916
Ontvangsten Gulf-Havens..	2637	3298	4682
„ Atlant. Havens			
Uitvoer naar Gr. Brittannië	1749	1208	1455
„ „ 't Vasteland.		658	1183
„ „ Japan etc...		66	268

Voorraden in duizentballen	20 Dec. '18	20 Dec. '17	20 Dec. '16
Amerik. havens.....	1392	1282	1520
Binnenland.....	1301	1140	1350
New York	?	134	144
New Orleans	?	344	472
Liverpool	305 ¹⁾	430	784

¹⁾ 21 Dec. '18.

WOL.

Nu de Amerikaansche commissie geen aankopen meer doet, hebben de zaken op de Zuid-Amerikaansche markten een zeer kalm verloop. De algemeene tendens wijst een dalende richting aan, vooral voor de Crossbreds.

De koloniale aanvoer van wol te Londen, voor November aanmerkelijk hooger dan in voorgaande maanden, bedroeg 127.491 bn. tegen 83.387 in October en 44.804 in September.

Te Bradford is de markt zeer ongeregeld. Met uitvoervergunningen van gewezen stoffen naar de neutrale landen is men vrijgeveiger. Men vermoedt dat de handel in afval en kortharige wol weldra vrij zal zijn.

METALEN.

Loco-Noteeringen te Londen:

Data	IJzer Clev. No. 3	Koper Standard	Tin	Lood	Zink
23 Dec. 1918..	nom.	112.-/-	266.-/-	40.10/-	52.-/-
16 „ 1918..	nom.	112.-/-	272.-/-	40.10/-	52.-/-
27 Dec. 1917..	nom.	110.-/-	305.10/-	30.-/-	52.-/-
23 Dec. 1916..	nom.	142.-/-	177.-/-	30.10/-	52.15/-
20 Juli 1914..	51/4	61.-/-	145.15/-	19.-/-	21.10/-

De N.V. Nederlandsche Huistelefoon-Maatschappij

ROTTERDAM

Telefoon 3600

's-GRAVENHAGE

Telefoon H 280, 300

GRONINGEN

Telefoon 1555

AMSTERDAM

Telefoon N 5580

LEEUWARDEN

levert uit voorraad TELEFOON-, SCHEL-, ELECTR. KLOK-INSTALLATIES, etc.,
in huur en koop.

Herstelt en onderhoudt onder garantie ook alle niet door haar uitgevoerde installaties.

PROSPECTUS GRATIS.

NEDERLANDSCHE GRONDBRIEFBANK

HEERENGRACHT 495, AMSTERDAM

5 pCt. Obligatiën (Grondbrieven)

Gecertificeerd door de Centrale Trust-Compagnie

Verkrijgbaar in stukken van f 2500,—, f 1000,—, f 500,— en f 100,—
op elk goed effectenkantoor

KONINKLIJKE HOLLANDSCHE LLOYD

AMSTERDAM

Geregelde Passagiers- en
Vrachtdienst met nieuwe,
moderne post-stoomschepen

TUSSCHEN

AMSTERDAM

EN

ZUID-AMERIKA

VIA

CORUÑA, VIGO, LISSABON, LAS PALMAS.

GEBROEDERS CHABOT ROTTERDAM

KASSIERS en MAKELAARS in ASSURANTIËN

Deposito's. — Rekening-Courant. — Franco Chèque-Rekening.
Aan- en Verkoop van Wissels op het Buitenland. — Aan- en Ver-
koop van Fondsen. — Bewaarneming en Administratie van Effecten.

Oorlogs-, Transport-, Casco-, Brand-, Diefstal- e. a. verzekeringen
van elken aard.

Internationale
Bank
voor
zakelijken waarborg
te Groningen.
5% pandbrieven
TOT DEN
KOERS VAN 97%

LANDBOUW - HANDEL.

Ter voorziening in de vacature Dr. H. MOLHUYSEN wenscht de Commissie van Toezicht op het Landbouwconsulentschap voor Friesland zich schriftelijk in verbinding te stellen met ernstige reflectanten voor deze betrekking.

Alleen zij, die opleiding hebben genoten aan Landbouwhoogeschool (vroegere Rijks Hoogere Landbouwschool) en zij, die naast studie aan Handelshoogeschool of daarmee gelijkstaande opleiding, voldoende algemeene landbouwkundige kennis bezitten, komen in aanmerking.

Standplaats Leeuwarden. Salaris nader overeen te komen. Brieven te richten tot den Secretaris der Commissie van Toezicht op het Landbouwconsulentschap, den Heer J. VAN DER MEER, Leeuwarden, Landbouwhuis.

GEBR. VAN UDEN

ROTTERDAM - AMSTERDAM - ZAANDAM

Reeders en Cargadoors
Bevrachtingsagenten - Expeditieuren
KOOP en VERKOOP VAN SCHEPEN

Telegram-Adres: „VANUDEN“

NEDERLANDSCHE HYPOTHEEKBANK TE VEENDAM

Kapitaal f 4.000.000,—

Pandbrieven ruim 35 miljoen.

Directie { Mr. N. F. WILKENS.
Mr. M. J. BOS.

Reserve f 1.056.260,10

Hypotheken ruim 36 miljoen.

Koers 5 pCt. Pandbrieven 101 pCt.

Hypotheekrente vanaf 5¹/₄ pCt.

A. SAJET

ACCOUNTANT :: LEERAAR BOEKHOUDEN M.O.

Lid van de „Ned. Broederschap van Accountants”

Kazernestraat 10, Amsterdam, Tel. N 7603

Administratie :: Contrôle :: Belastingzaken

FRIESCH-GRONINGSCHЕ HYPOTHEEKBANK

AANDEELKAPITAAL f 2.500.000

HYPOTHEKEN ± f 33.000.000

RESERVES ruim - 1.000.000

PANDBRIEVEN ± - 33.000.000

VERKRIJGBAAR:

5 % Pandbrieven à 100¹/₂ %

4¹/₂ % „ „ 96 %

4 % „ „ 88 %

VAN RIJN & Co

UTRECHT — POSTBUS 40

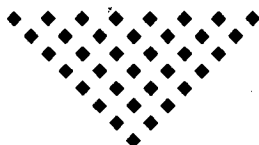
EENIGE FABRIKANTEN
VAN DE UTRECHTSCHЕ

FIJNE TAFELMOSTERD

NEDERLANDSCHE BANK VOOR ZUID-AFRIKA

LONDON AMSTERDAM PRETORIA

389 KEIZERSGRACHT TELEF. NOORD 85

CORRESPONDENTEN EN AGENTEN IN ALLE BANKPLAATSEN
IN ZUID-, OOST- EN WEST-AFRIKA

OVERMAKEN VAN GELD PER KABEL EN PER BRIEF
FINANCIERING VAN EXPORT EN ALLE ANDERE BANKZAKEN

HEEMAF

Telefoon Nos. 54, 82 en 119

HENGELO

Telegram-Adres: HEEMAF-HENGELO

**ELECTRISCHE
APPARATEN EN
INSTRUMENTEN**

**ELECTRO-
MOTOREN EN
GENERATOREN**

COMPLETE ELECTRISCHE INSTALLATIES

MAATSCHAPPIJ

voor

Scheeps- en Werktuigbouw

„FIJENOORD”

ROTTERDAM

Kruisers — Torpedobooten
Onderzeebooten

Mailstoomschepen
Vrachtschepen
Baggermateriaal

Machine-installaties
tot 65000 P.K.

Scheeps-Zoelly-Turbines

Machines en apparaten voor
Suikerfabrieken, enz.

De Erven de Wed. J. van Nelle
ROTTERDAM

Tabaks- en Sigarenfabrieken
Koffiebranderij - Theehandel

ONTVANG- EN BETAALKAS

NIEUWE DOELENSTRAAT 20—22 AMSTERDAM

KAPITAAL EN RESERVEN f 5.500.000,—

DEPOSITO'S VOOR 1 JAAR FIXE à 4 PCT.

GELDEN OP DEZEN TERMIJN GESTORT ZIJN NA AFLOOP VAN HET
JAAR ZONDER OPZEGGING BESCHIKBAAR.

NIET OPGEVORDERD ZIJNDE, WORDT DE POST STILZWIJGEND VOOR
GELIJKEN TERMIJN VERLENGD.

DE RENTE KAN NAAR VERKIEZING PER KWARTAAL, PER HALF JAAR
OF PER JAAR ONTVANGEN WORDEN.

The Standard Bank of South Africa, Ltd

ROTTERDAM - 15 COOLSINGEL

Telegr.-Adres: Africorum

(HOOFDKANTOOR: 10 CLEMENTS LANE, LONDON, E.C. 4)

MAATSCHAPPELIJK KAPITAAL.	Fl. 12,— = £ 1.
GESTORT KAPITAAL.	Fl. 74.329.200,—
RESERVEFONDS	Fl. 18.582.300,—
NIET GESTORT KAPITAAL.	Fl. 24.000.000,—
	Fl. 55.746.900,—
	<u>Fl. 98.329.200,—</u>

Meer dan 250 Kantoren
in Zuid-Afrika
en elders.

**Behandeling van
alle Bankzaken.**

Vertegenwoordigers en
Correspondenten
over de geheele Wereld.

NEDERLANDSCH INDISCHE HANDELSBANK

AMSTERDAM

BATAVIA

's-GRAVENHAGE

AMPENAN, BANDOENG, CHERIBON, HONGKONG, INDRAMAJOE,
MEDAN, MENADO, PEKALONGAN, PROBOLINGGO, SEMARANG,
SINGAPORE, SOERABAYA, TEGAL, TJILATJAP, WELTEVREDEN.

Kapitaal f 35.000.000,—

Reserven f 17.400.000,—

N.V. W. van Driel's Stoomboot- en Transportondernemingen

ROTTERDAM

Reeders, Cargadoors, Expeditours, Zeebevrachttingsagenten

Telegramadres: FIAT.

Telefoonnummers: 1958, 1977, 1997.

GEBROEDERS SCHEUER

Assurateurs en Assurantiebezorgers

Expeditours en Cargadoors

AMSTERDAM EN ROTTERDAM

Verzekering van Koopmansgoederen tegen
transport, molest, brand en diefstal tegen
concurrerende premiën.

FRANSCH-HOLLANDSCHE
OLIEFABRIEKEN

„CALVE-DELFT”

TE DELFT

ARTIKELEN:

Delftsche Slaolie

Arachide-olie

Sesam-olie

Soya-olie

Bakkers-olie

Plantenvet Delfia

Cocos-olie N. O. F.

Grondnotenkoeken en -meel

Sesamkoeken en -meel

Cocosmeel

NAAMLooZE VENNOOTSCHAP

Wilton's Machinefabriek en Scheepswerf

ROTTERDAM

Scheepsbouw en Machinefabriek

Speciale inrichting voor reparatiën van elken omvang

Drie droogdokken met lichtvermogen tot 14000 ton

Dwarshelling

Drijvende kranen met lichtvermogen tot 120 ton

Telefoon: 7303 en 7304

Telegramadres: „WILTON” Rotterdam

WERKSPoor, AMSTERDAM

Land- en Scheeps-Machines - Dieselmotoren

Installatiën voor Suikerfabrieken - Polderbemalingen

Rollend Spoorwegmateriëel - IJzerconstructiën

Wm H. MÜLLER & Co.

REEDERS EN KOOPLIEDEN

HOOFDKANTOOR: 's-GRAVENHAGE

HOLLAND-AMERIKA LIJN

GEREGELDE AFVAARTEN TUSSCHEN
ROTTERDAM en NEW YORK, BOSTON, PHILADELPHIA,
BALTIMORE, NEWPORT NEWS, NORFOLK, SAVANNAH,
NEW ORLEANS, CUBA, MEXICO en NEW YORK-JAVA.

Voor inlichtingen wende men zich tot de
HOLLAND-AMERIKA LIJN, WILHELMINAKADE, ROTTERDAM

SCHEEPVAART- EN STEENKOLEN-MAATSCHAPPIJ ROTTERDAM

Filialen: AMSTERDAM — IJMUIDEN — LEEUWARDEN — HARLINGEN

ENGELSCH STEENKOLEN

GEREGELDE LIJNEN VICE VERSA:

ROTTERDAM—LONDON; ROTTERDAM—HULL/GOOLE;
ROTTERDAM—NEWCASTLE; ROTTERDAM—LEITH

P. Clos & Leembruggen

LEIDEN

Opgericht 1 Mei 1766

Tel. Intercomm. 370

Telegr.-Adres: CLOS

Sajetten en Wollen
Garens voor Hand-
en Machinebreien

R. S. STOKVIS & ZONEN Ltd - ROTTERDAM

WESTZEEDIJK 594

Groote voorraden van artikelen op industriëel gebied

ECONOMISCH-STATISTISCHE BERICHTEN

.NNO 1616

NAAMLOOZE VENNOOTSCHAP

BLAAUWHOEDENVEEM - VRIESSEVEEM

AMSTERDAM

ROTTERDAM

ANTWERPEN

EXPEDITEURS

MAATSCHAPPELIJK

KAPITAAL:

f 10.000.000,—

EXPEDITIE

IN- EN UITKLARING

ASSURANTIE

PAKHUIS EN SILO-GEBOUW „ST. JOB”, ROTTERDAM
BEËEDIGDE WEGERS EN METERS

RESERVE-

FONDSEN:

f 1.639.297,15½

RUBBER-

ETABLISSEMENT

KINA-ETABLISSEMENT

BEWARING VAN KOOPMANSGOEDEREN TEGEN UITGIFTE VAN
„CEDULLEN AAN TOONDER”

WELKE LEVERBAAR EN BELEENBAAR ZIJN

MODERNE KOEL- EN VRIESINRICHTINGEN TE AMSTERDAM EN ROTTERDAM VOOR HET OP LAGE
TEMPERATUREN BEWAREN VAN AAN SPOEDIG BEDERF ONDERHEVIGE LEVENSMIDDELEN EN HANDELSWAREN.

CORRESPONDENTEN:

TE LONDEN: BRITISH BLAAUWHOEDENVEEM, LTD., 1 MINCING LANE, E.C.

BIJKANTOOR TE LIVERPOOL.

IN NED. INDIË: „HET INDISCHE VEEM” EN „DE SCHEEPSAGENTUUR”, BATAVIA, ENZ.

DELFT

J.C. GOUDRIAAN'S
INDUSTRIE- EN EXPORT-MIJ

MOTORLOCOMOTIEVEN
TRANSPORTWAGENS
VOOR ALLE DOELEINDEN

AANLEG VAN
FABRIEKSSPOOR

- SPOORWEGMATERIEEL -

DIRKZWAGER'S SCHEEPSAGENTUUR

MAASSLUIS EN HOEK VAN HOLLAND

Belasten zich met het rapporteren van schepen en het behandelen van scheepszaken op den Nieuwen Waterweg

NIEUWE BERGING-MAATSCHAPPIJ

MAASSLUIS

Contracteeren voor het bergen van gezonken schepen en ladingen, op de rivieren en buitengaats; belasten zich met het instellen van duikeronderzoek, enz. enz.

DE SPAARNE-BANK

HAARLEM

Gestort Kapitaal en Reserves f 1.184.000,—

REKENING-COURANT, CREDIETEN, INCASSEERINGEN; ASSURANTIËN, WISSELS, EFFECTEN, COUPONS, PROLONGATIËN, DEPOSITO'S, ENZ.

MARX & Co's BANK

ROTTERDAM, Zuidblaak 56

's-GRAVENHAGE, Kneuterdijk 13

KAPITAAL f 10.000.000,— VOLGESTORT

Directie: P. J. VAN OMMEREN, Jhr. D. F. REUCHLIN, S. S. BOSMAN JR.

Raad van Commissarissen: Mr. J. A. LOEFF, J. RIJPPERDA WIERDSMA, A. C. MEES en Mr. A. J. MARX

